

Sari Laakso

PIRKANMAALAISEN JÄÄHALLIN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN
ESTEETTÖMYYSKARTOITUS

Kuntoutuksenohjaus ja -suunnittelu
2016

PIRKANMAALAISEN JÄÄHALLIN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN ESTEETTÖMYYSKARTOITUS

Laakso, Sari
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma
Maaliskuu 2016
Ohjaaja: Jaakkola-Hesso, Sirpa
Sivumäärä: 61
Liitteitä: 2

Asiasanat: esteettömyys, saavutettavuus, esteettömyyskartoitusmenetelmät, esteettömyyssuosituks

Useassa laissa todetaan, että ihmiset ovat tasa-arvoisia eikä ketään saa syrjiä, vaikka heillä olisi toimimisesteitä. Esteettömyyden edistämiseksi pyritään poistamaan eriarvoisuutta ja lisäämään turvallisuutta rakennetussa ympäristössä. Esteettömyys liittyy saavutettavuuteen, joka on kuitenkin laajempi käsite kuin esteettömyys. Saavutettavuuteen sisällytetään viestinnän ja hinnoittelun sekä aistien avulla tapahtuvan, tiedollisen, sosiaalisen ja rakennetun ympäristön saavutettavuus.

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin pirkanmaalaisen jäähallin rakennetun ympäristön esteettömyyttä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä kyseiseen jäähalliin esteettömyyskartoitus. Esteettömyyskartoituksen tekeminen oli ajankohtaista, koska jäähalliin oltiin tekemässä peruskorjausta. Kun jäähallia rakennettiin, liikuntatilojen esteettömyyteen ei vielä kiinnitetty huomiota.

Esteettömyyskartoituksessa käytettiin ESKEH-menetelmää. ESKEH-menetelmä on rakennetun ympäristön esteettömyyden kartoitusmenetelmä. Se on kehitetty Invalidiliitossa yhteistyössä mm. monien vammais- ja vanhusjärjestöjen kanssa. ESKEH-menetelmän kartoituskriteerit perustuvat rakentamismääräyksiin ja 6 ohjeisiin.

Tämän opinnäytetyön tuotoksena on kahdessa osassa mittaamalla, havainnoimalla ja arvioimalla tehty esteettömyyskartoitus jäähallista sekä sen piha-alueesta. Esteettömyyskartoituksen avulla havaittiin, että jäähallista löytyi esteettömyyteen vaikuttavina hyvinä ratkaisuina selkeitä värikontrasteja sekä luistamattomia lattiapintoja. Kartoituksen avulla havaittuja epäkohtia ovat mm. portaattoman vaihtoehdon puuttuminen katsomoon kuljettaessa sekä esteettömän wc-tilan puuttuminen tämän jäähallin tiloista. Nämä epäkohdat haittaavat liikuntaesteisten henkilöiden liikkumista ja mukavuutta jäähallissa. Havaittuihin puutteisiin kirjattiin korjausehdotuksia, joista osan pystyy toteuttamaan varsin vähäisin kustannuksin.

THE ACCESSIBILITY ASSESSMENT OF THE BUILT ENVIRONMENT OF ONE OF PIRKANMAA'S ICE RINK

Laakso, Sari

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Rehabilitation Counselling and Planning

March 2016

Supervisor: Jaakkola-Hesso, Sirpa

Number of pages: 61

Appendices: 2

Key words: accessibility, methods of accessibility assessment, guidelines of accessibility

Several laws state that people are equal and that nobody should be discriminated even if they have difficulties in function. Enchanting accessibility strives to erase inequality and arises security in the built environment. Accessibility in larger scale also includes communication, pricing and the accessibility of intellectual, social, sense based and built environment.

This thesis examined one of Pirkanmaa's ice rink's built environment's accessibility. The purpose of this thesis was to make the accessibility assessment to this ice rink. Making the accessibility assessment was a current topic because they were reconstructing the ice rink. At the time when the ice rink was built, no attention was paid to the accessibility of sport facilities.

ESKEH-method was used in the accessibility assessment. ESKEH-method is the accessibility assessment method of the built environment. It has been developed by the Finnish Association of People with Physical Disabilities in cooperation with many organizations of disabled and senior people. The ESKEH-method's assessment criteria is based on building orders and instructions.

The outcome of this thesis is the accessibility assessment in two parts made by measurement, observation and estimation from the indoor ice rink and its ground. With the help of the accessibility assessment was observed that there were good solutions influencing the accessibility such as clear color contrasts and nonslippery floor surfaces. The disadvantages found in the accessibility assessment were for example the lack of another option than stairs to get to the stand and the lack of an invalid toilet in this ice rink. These disadvantages bother people with walking difficulties in moving and feeling comfortable in ice rink. Written suggestions were developed to correct the disadvantages. Part of the suggestions can be carried out with quite minor expenses.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	7
2.1 Opinnäytetyön taustaa	7
2.2 Opinnäytetyön tarkoitus	9
2.3 Opinnäytetyön tavoite	9
3 ESTEETTÖMYYS	10
3.1 Esteettömyys käsitteenä.....	10
3.2 Rakennetun ympäristön esteettömyys	11
3.2.1 Liikuntapaikkojen esteettömyys.....	14
3.2.2 Jäähallin esteettömyys	18
4 SAAVUTETTAVUUS	19
4.1 Saavutettavuus käsitteenä	19
4.2 Rakennusten saavutettavuus	20
5 KARTOITUSMENETELMÄT	21
5.1 ESKEH-menetelmä	21
5.2 Muut kartoitusmenetelmät	23
6 ESTEETTÖMYYSSUOSITUKSET	24
6.1 Piha-alueiden esteettömyys	24
6.2 Sisäänkäynnin esteettömyys	26
6.3 Käytävän esteettömyys.....	28
6.4 Portaiden esteettömyys.....	28
6.5 Kahvilatilan esteettömyys.....	30
6.6 Esteetön wc.....	31
6.7 Katsomon esteettömyys.....	34
6.8 Pukeutumis- ja peseytymistilojen esteettömyys	35
6.9 Jäähallin esteettömyys	38
6.10 Valaistus	39
7 TULOKSET	39
7.1 Opinnäytetyön toteutus.....	39
7.2 Piha-alue	40
7.3 Sisäänkäynti ja opasteet.....	41
7.4 Käytävä.....	43
7.5 Portaat katsomoon.....	44
7.6 Portaat yläkahvioon ja henkilökunnan tiloihin	45
7.7 Alakerran kahvio.....	46

7.8 Katsomo.....	48
7.9 Esteetön WC	49
7.10 Pukeutumis- ja peseytymistila	52
7.10.1 Pukeutumistila.....	53
7.10.2 Peseytymistila.....	54
7.11 Liikuntatila / jäähalli	55
8 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	56
9 POHDINTA.....	57
LÄHTEET	62
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Suomen perustuslaissa sanotaan, että ihmiset ovat yhdenvertaisia. Ketään ei saa siis asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Suomen perustuslaki 731/1999, 6§.) Ihmiset ovat yhdenvertaisia harrastamaan haluamiansa asioita ja pääsemään harrastuksiinsa. Kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia käymään itseään kiinnostavissa näyttelyissä, elokuvissa, teattereissa, urheilutapahtumissa jne., vaikka heillä olisi liikkumis- ja/tai toimimisesteitä. Toukokuussa 2015 voimaantulleen Liikuntalain tavoitteissa mainitaan eriarvoisuuden vähentäminen liikunnassa. Lähtökohtina tavoitteen toteuttamisessa ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys. (Liikuntalaki 390/2015, 2§.)

Tasa-arvoisen, kaikille mahdollisen liikunnan harrastamisen edellytyksenä on, että liikuntapaikat ovat esteettömiä riippumatta yksilön toimintakyvystä. Liikuntapaikat on tarkoitettu kaikille. Mahdollisuus niiden käyttämiseen ei saa olla kiinni henkilön toimintakyvystä. Liikkumis- ja toimimisesteisiä henkilöitä on Suomessa noin puoli miljoonaa. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja 2015, 32). Yhdenvertaisuuslain mukaan öketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perheuhneiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Yhdenvertaisuuslaki. 1325/2014, 8§).

Liikuntapaikkojen esteettömyyttä tarkasteltaessa täytyy huomioida eri käyttäjien liikumisen, näkemisen ja kuulemisen esteettömyyttä. Liikuntapaikkojen esteettömyyden arvioiminen sisältää liikkujien ja urheilijoiden lisäksi yleisön, ohjaajat, toimitsijat ym. (Suomen vammaisurheilu ja ó liikunta, VAU:n www-sivut, 2015.) Opetus- ja kulttuuriministeriö avustaa myös kehittämishankkeita, joiden tavoitteena on lisätä mm. liikuntapaikkojen turvallisuutta, esteettömyyttä ja monikäyttöisyyttä. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut, 2015). Käsittelem työssäni lähinnä esteettömyyttä liikumisen näkökulmasta. Lisäksi käsittelem näkemisen esteettömyyttä valaistuksen huomioimisella.

Suomessa on jääkiekkoliiton tietojen mukaan 223 jäähallia ja niissä 260 jääkenttää. (Finhockeyn www-sivut 2016). Jäähallien rakentamisen huippuvuodet ajoittuivat vuosiin 1997 ó 2002, jolloin vuosittain rakennettiin yli kaksikymmentä jäähallia. (Ruohola 2014, 22). Lajin aktiivisia harrastajia on vuoden 2014 mukaan 190 000. Suomen jääkiekkoliiton jäsenseuroja on 430, joissa on 3 036 joukkuetta. (Finhockeyn www-sivut 2016.) Teknologian tutkimuskeskus VTT:n vuonna 2013 tekemässä tutkimuksessa todettiin, että jäähallien keskimääräinen aukioloaika jääliikuntakäytössä on noin 4 000 tuntia vuodessa ja käyttöaste noin 75 prosenttia aukioloajasta. Jäähalleissa käy keskimäärin noin 60 000 jääliikunnan harrastajaa vuodessa. (Nissinen & Möttönen 2013, 73.) Jäähallien käyttöaste ja käyttäjämäärät ovatkin suuret vastaaviin muihin rakennuksiin verrattuna. Monet jäähalleista ovat lisäksi ympärivuotisessa käytössä, joten ne vaativat entistäkin tarkempia huoltotoimenpiteitä kunnossapidon ja toimintojen ylläpitämiseksi ja säilyttämiseksi. (Ruohola 2014, 22.)

Jäähallit ovat siis kovassa käytössä. Suurin osa niistä on myös ollut käytössä jo pitkän aikaa. Näiden syiden vuoksi jäähalleja peruskorjataan tällä hetkellä ja tulevana vuosina todella paljon. Peruskorjauksen yhteydessä on hyvä kiinnittää huomiota myös korjauksiin, joita voidaan samalla tehdä esteettömyyden parantamiseksi koko jäähallien alueella.

Useissa vanhemmissa jäähalleissa eivät esteettömyyskriteerit täyty vähäisessäkin määrin. Olen kuitenkin kohdannut useita ihmisiä, joilla olisi kiinnostusta käydä jäähalleissa, mutta he ovat liikkumisesteisiä. Mielestäni on ikävää, jos tällainen korjattavissa oleva asia estää ihmisten tasa-arvoisen harrastamisen tai yhteisöön kuulumisen.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

2.1 Opinnäytetyön taustaa

Paikkakunnan vanhempaa jäähallia rakennettaessa eivät esteettömyyteen liittyvät asiat olleet vielä niin paljon esillä kuin tänä päivänä. Tämä on yksi syy siihen, että kiinnos-

tuin vanhemman jäähallin esteettömyyden selvittämisestä. Lisäksi uudistettu yhdenvertaisuuslaki, joka tuli voimaan 1. tammikuuta 2015, on lisännyt kiinnostustani aiheita kohtaan. Uudistuksessa yhdenvertaisuuslaki laajeni koskemaan kaikkea julkista ja yksityistä toimintaa, kuten ravintoloita, kauppoja, tapahtumien järjestäjiä, pankkeja ja vakuutusyhtiöitä. (Porthan 2015, 24).

Varsinaisen alkusysäyksen aiheen valinnalle sain kuitenkin keskustellessani erään katsojan kanssa erätauolla. Hänen sukulaisensa oli loukkaantunut niin, että tarvitsi liikkumisensa apuvälineeksi pyörätuolia. Miehen, joka on jo aikaisemmin hankkinut kausikortin Mestis-otteluihin, on hankala päästä jäähalliin. Siellä liikkuminen pyörätuolin kanssa on myös ongelmallista.

Vanhempaa jäähallia käytetään kilpahallina Mestis-otteluihin sekä vanhempien junioreiden peleihin. Uudempaa jäähallia käytetään harjoitushallina. Siellä pelataan myös nuorempien junioreiden pelejä. Mestis on perustettu v. 2000 1. divisioonan tilalle Suomen Jääkiekkoliiton mestaruussarjaksi. (Mestiksen www-sivut 2015).

Jäähallin esteettömyyden parantaminen on ajankohtaista nyt, koska jäähallia peruskorjataan ja laajennetaan 2014 - 2017. Samalla, kun peruskorjauksia tehdään, on mahdollista tehdä myös joitakin korjauksia esteettömyyden parantamiseksi pienemmin kustannuksin. Halliyhtiö on yksityinen useiden osakkaiden omistama. Tulevaan ja jo meillä olevaan peruskorjaukseen halliyhtiö on saanut Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) liikuntapaikkarahoitusta.

Paikkakunnan kaksi jäähallia ovat kytkettyinä toisiinsa ja niitä yhdistää käytävä. Jäähallit sijaitsevat urheilukeskuksessa. Vanha halli on rakennettu talkoovoimin vuonna 1995. Jäähallin saaminen paikkakunnalle oli pitkän kamppailun tulos. Kamppailua oli käyty jo 1960-luvulta asti ja etenkin 1990-luvun alussa se kävi kiivaimmillaan. (Raunio 2004, 217). Jäähallin rakentamista jatkettiin vielä käyttöönoton jälkeenkin. Koko- ja saunatilat sekä kahvio- ja toimistotilat valmistuivat vuonna 1998 jäähallin toiseen kerrokseen. Uusi halli valmistui vuonna 2010. Vanhan hallin katsomokapasiteetti on 800 katsojaa ja tilavuus halliyhtiön toimitusjohtajan mukaan 25 025 m³. Käsittelen työssäni vain vanhemman jäähallin esteettömyyttä.

Jäähallit ovat lähestulkoon aina käytössä. Eri-ikäiset juniorit lähikunnista käyvät harjoituksissa omien joukkueidensa kanssa. Jäähallissa käyvät harjoittelemassa myös muodostelma- ja taitoluistelijat. Lisäksi päivisin ovat kunnan vuorot, jolloin koululaiset käyvät liikuntatunneilla jäähalleissa. Jäähalleissa järjestetään lisäksi sekä mailalista että mailatonta yleisöluistelua syyskuusta alkaen. Kesäaikaan jäähallit täyttyvät erilaisille leireille osallistujista. Jäähalleilla on myös vuokrattavia vip-, kokous- ja saunatiloja.

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää jäähallin rakennetun ympäristön esteettömyyttä katsojien, harrastajien ja jäähallin työntekijöiden näkökulmista. Opasteet, pysäköintialue, sisäänkäynti, valaistus, pintamateriaalit sekä liikkuminen ja toimiminen jäähallissa kuuluvat tarkasteltaviin asioihin. Jäähallissa tarkasteltavia tiloja ovat sisääntulokäytävä, kahvio, portaat sekä katsomoon että yläkahvioon, katsomo, esteetön wc, pukeutumis- ja peseytymistilat, jääkiekkokaukalo ja aitiot.

2.3 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä esteettömyyskartoitus jäähalliin. Tähän jäähalliin ei ole aikaisemmin tehty esteettömyyskartoitusta.

Tavoitteena on tällä tavoin lisätä tietoa esteettömyydestä jäähallin toimintaan osallistuville henkilöille sekä tuoda esille jäähallissa olevia puutteita esteettömyydessä. Tavoitteena on myös ideoiden antaminen esteettömyyttä edistäviin toimenpiteisiin ja toimintatapoihin. Esteettömyydestä jäähalleissa ei ole vielä kovin pitkään puhuttu yleisesti eikä sen tärkeydestä kaikille ihmisille.

3 ESTEETTÖMYYS

3.1 Esteettömyys käsitteenä

Alun perin esteettömyys käsitteenä liitettiin rakennetun ympäristön esteettömyyteen ja fyysisiin liikkumisen esteisiin. Vielä 1990-luvulla puhuttiin saavutettavuudesta. Tällöin julkinen tila oli saavutettava, jos sinne pääsi pyörätuolilla. Vasta tällä vuosikymmenellä on alettu puhumaan esteettömyydestä. (Tanskanen & Suominen-Romberg 2009, 9.)

Nykyisin esteettömyys koskettaa kaikkia kansalaisia ollen hyvin laaja käsite. Asenne-
muutos on edellytyksenä ennakkoluulojen poistamisessa. (Invalidiliiton [www-sivut 2015](#); Tanskanen & Suominen-Romberg 2009, 9.) Esteettömyys on tärkeä osa tasarvoista ja turvallista yhteiskuntaa. (Turvallinen kaupunki [www-sivut, 2016](#)).

Esteettömyys tarkoittaa montaa asiaa. Kyseessä on kokonaisuus, jossa mahdollistetaan ihmisten kotona asuminen ja myös mahdollisuus osallistua työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Esteettömyys ei tarkoita pelkästään vain liikkumisen esteettömyyttä. Huomioon otetaan myös näkemiseen, kuulemiseen, kommunikointiin ja sähköiseen viestintään liittyvien asioiden esteettömyys. Esteettömyydessä otetaan huomioon ihmisten erilaisuus myös rakennetun ympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa. (Esteettömyystiedon keskuksen [www-sivut, 2015](#).) Esteettömyys voi olla fyysistä, psyykkistä, sosiaalista tai taloudellista. Esteettömässä yhteiskunnassa kaikki voivat toimia yhdenvertaisesti ilman erityisratkaisuja. (Invalidiliiton [www-sivut 2015](#).) Esteettömyys myös helpottaa liikkumis- tai toimimisesteisen henkilön fyysistä, toiminnallista ja sosiaalista integroitumista yhteisönsä mahdollistaen osallisuuden, vaikka liikkumis- ja toimimiskyky olisikin heikentynyt vamman tai muun syyn vuoksi. (Turvallinen kaupunki [www-sivut, 2016](#).)

Esteettömästä ympäristöstä on meille kaikille hyötyä. Jos rakennuksissa ja ympäristössä pyritään esteettömyyteen, liikkumista haittaavat kynnykset, portaat ja jyrkät luisakat puuttuvat. (Esteettömyystiedon keskuksen [www-sivut, 2015](#).) Meistä jokainen joutuu todennäköisesti tekemisiin ympäristön esteettömyyden kanssa. Väestön nopea ikääntyminen lisää myös esteettömän ympäristön tarvetta. Osalle meistä esteettömyys

onkin toimivan arjen kannalta välttämätöntä. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 7.) Esteetön ympäristö helpottaa liikkumista myös esimerkiksi lastenvaunujen kanssa, siivous- ja huoltohenkilöstön työskennellessä sekä kannettaessa raskaita kantamuksia. (Turvallinen kaupunki www-sivut, 2016). Liikkumis- ja toimimisesteisille sekä vanhuksille esteetön ympäristö on erityisen tärkeää. (Suomen vammaisurheilu- ja liikunta, VAU:n www-sivut, 2015). Esteetön ympäristö tai rakennus on käyttäjille turvallinen ja toimiva. Tilat ja toiminnot ovat mahdollisimman helppokäyttöisiä ja loogisia. (Esteettömyystiedon keskuksen www-sivut, 2015.)

Esteetömmässä ympäristössä tapaturmariskit ovat pienemmät kuin esteellisessä ympäristössä, joten esteettömyys tuo myös konkreettisesti turvaa. Toimiminen esteetömmässä ympäristössä on turvallista ja helppoa kaikille. Esteetömmässä ympäristössä on vaivatonta liikkua ja toimia kaduilla, toreilla, puistoissa, pihoidilla ja leikkipaikoilla. Rakennuksiin on helppo päästä ja toiminta niissä on esteetöntä. Rakennukset ja paikat ovat suunniteltuja, toteutettuja ja kunnossapidettyjä siten, että ne ovat turvallisia ja viihtyisiä kaikille yhteiskunnan jäsenille. (Turvallinen kaupunki www-sivut, 2016.)

Käsitteellä esteettömyys tarkoitetaan ihmisten yhdenvertaisuutta osallistua itsenäisesti ja omana itsenään yhteiskunnan toimintaan. Jokaisella meistä pitäisi olla mahdollisuus toimia yhdenvertaisena muiden kanssa riippumatta toimintakyvystään. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 7.)

3.2 Rakennetun ympäristön esteettömyys

Invalidiliiton mukaan rakennuksen esteettömyydellä tarkoitetaan rakennusta, joka on hyvä ja esteetön kaikille syrjimättä tai asettamatta ihmisiä eri asemaan toimintakyvyn tai muiden ominaisuuksien vuoksi. Nykyisin olemassa olevat esteettömyysmääräykset koskevat kaikkea rakennussuunnittelua. (Invalidiliiton www-sivut 2015.)

Suomen rakentamismääräyskokoelman F1-osan (Esteetön rakennus, määräykset ja ohjeet 2005) mukaan ökatsomoiden, auditorioiden, juhla-, kokous- ja ravintolasalien, opetussalien ja 6 luokkien ja vastaavien kokoontumistilojen on sovelluttava myös liikkumis- ja toimimisesteisten käyttöön. Lisäksi rakentamismääräyskokoelman F26

osan (Rakennuksen käyttöturvallisuus, määräykset ja ohjeet 2001) mukaan örakennuksen ja sen ympäristön tulee olla valaistusolosuhteiltaan siten järjestetty, että valaistus on riittävä ja rakennuksen käyttö sekä huolto ovat turvallisia.ö

Esteettömyys liikkumisessa ja toimimisessa Rakennustietosäätiön mukaan tarkoittaa, että rakennuksessa on portaaton kulkuväylä ja sen varrella olevien kerros- ja muiden tasoerojen välillä on pyörätuolin ja rollaattorin käyttäjälle suunniteltu hissi tai vastaava tasonvaihtojärjestelmä helppokulkuisten porrasyhteyksien lisäksi. Rakennuksessa on myös liikkumisesteisille soveltuvia wc- ja peseytymistiloja. Liikkumisesteettömyys täydentyy havainnointia, suunnistautumista ja toimimista palvelevilla opasteilla, havainto- ja varoitusmerkinnöillä. Käyttäjien toimimisesteettömyyden turvaaminen edellyttää lisäksi erilaisten käyttäjien, myös vammaisten, tarpeita tuntevaa rakennuksen materiaalien, valaistuksen ja akustiikan suunnittelua. (Rakennustietosäätiö 2007, 8.)

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, sovellettavissa myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, 117§.) Kun sovelletaan määräyksiä ja ohjeita, täytyy varmistaa, että valitut ratkaisut ovat kaikkien käyttäjien näkökulmasta toimivia. Liikkumisen esteettömyyden lisäksi täytyy ottaa huomioon näkemis- ja kuulemisympäristön esteettömyys sekä tilojen selkeys. Esteettön, helposti hahmotettava ja viihtyisä rakennus on toimiva kaikkien kannalta. (Kilpelä 2013, 11.)

Esteettömyys edellyttää rakennussuunnittelussa yksityiskohtien toimivuutta. Esteettömyyden huomioiminen kaikissa rakennussuunnittelun vaiheissa takaa parhaan lopputuloksen. Rakennushankkeen eri vaiheissa kannattaa käyttää erityisasiantuntijoita, kuten esimerkiksi vammaisjärjestöjen esteettömyysasiantuntijoita, kunnallisia esteettömyysasiamiehiä, vammaisneuvostoja sekä erityisliikunnanohjaajia. (Kilpelä 2013, 14.) Esteettömyys on rakennetun ympäristön laatutekijä. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja 2015, 32). Hyvän suunnittelun ja huolellisen toteutuksen avulla voidaan rakennetusta ympäristöstä tehdä esteetöntä. Esteettömyyttä edistää yksittäisten esteiden poistamisen lisäksi se, että tilat ja toiminnot ovat helppokäyttöisiä ja loogisia.

Toimiva ympäristö on mahdollista saada aikaan, jos esteettömyys otetaan suunnittelussa huomioon alusta asti ja selkeä linja esteettömyyden suhteen pidetään alusta loppuun. Muussa tapauksessa joudutaan jatkuvasti tekemään täydentäviä ja kalliita erikoisratkaisuja eikä ympäristöstä muodostu loogista kokonaisuutta. (Turvallinen kaupunki www-sivut, 2016.)

Liikkumisen esteitä ja ongelmia rakennetussa ympäristössä ovat tasoero-, tilantarve-, etäisyys-, orientoitumis-, tasapaino-, ulottumis-, voimattomuus-, monimutkaisuus-, turvallisuus- ja tasa-arvo-ongelmat sekä allergiaa aiheuttavat tekijät ja hengitysilman epäpuhtaudet. (Turvallinen kaupunki www-sivut, 2016).

Tasoero-ongelma on hankalin liikkumisesteisten ongelmista. Sitä helpottavat tasaisien, portaattomien ja kynnyksettömien kulkuyhteyksien järjestäminen sekä hissien ja loivien luiskien rakentaminen. Tilantarveongelma on erityisesti pyörätuolin käyttäjien ja lastenvaunujen kanssa liikkuvien ongelma. Tilat tulisi mitoittaa tarpeeksi väljiksi. Ulottumisongelma koskettaa lapsia, lyhytkasvuisia ja pyörätuolinkäyttäjiä. Voimattomuusongelma puolestaan ilmenee esimerkiksi raskaita ovia avattaessa. Useimmiten se liittyy ikään tai sairauteen. (Turvallinen kaupunki www-sivut, 2016.)

Orientoitumisongelma on eniten näkövammaisia haittaava ongelma. Siihen voi tuoda helpotusta selkeällä kulkuväylien suunnittelulla, oikein valituilla materiaaleilla ja väreillä sekä hyvillä opasteilla ja äänimerkeillä. Monimutkaisuusongelma vaikeuttaa erityisesti näkövammaisten toimintaa. Myös turvallisuusongelmat koskettavat näkövammaisia mm. portaissa sekä työmaakaivantojen tai kulkutiellä olevien esteiden takia. (Turvallinen kaupunki www-sivut, 2016.)

Tasa-arvoongelma koskettaa kaikkia liikkumis- ja toimimisesteisiä, kun ympäristö tai palvelut asettavat käyttäjänsä eriarvoiseen asemaan. (Turvallinen kaupunki www-sivut, 2016).

Design for All on vakiintunut käsite Euroopassa. Tämä kansallisten asiantuntijaverkostojen kokonaisuus syntyi vuonna 2002. Suomessa on myös Design for All-verkosto, joka on osa aiemmin mainittua eurooppalaista verkostoa. Design for All tarkoittaa sellaisia suunnitteluun liittyviä strategioita ja keinoja, joilla edistetään kaikille

käyttäjille ympäristön, tuotteiden ja palveluiden käytettävyyttä, saavutettavuutta ja esteettömyyttä. Design for All auttaa suunnittelijoita ymmärtämään käyttäjien tarpeiden monimuotoisuutta ja muistuttaa, että käyttäjillä saattaa olla tarpeita, joita esimerkiksi ikääntyminen tai mikä tahansa pysyvä tai väliaikainen vamma voi aiheuttaa. Design for All-toimintaa Suomessa koordinoivat Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE ja Avaava. (Kempainen 2008, 17; Terveystieteiden tutkimuskeskuksen www-sivut, 2016.)

3.2.1 Liikuntapaikkojen esteettömyys

Esteettömyys ei ole vain erityisliikuntaa harrastavien tarve vaan kaikille hyödyllinen asia. Kaikilta liikuntatiloilta edellytetään esteettömyyttä. Sen tarve korostuu tulevaisuudessa, kun väestö ikääntyy. (Kilpelä & Saari 2013. 86.) Liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden määrä lisääntyy lähivuosina entisestään väestön voimakkaan ikääntymisen myötä. Ikääntyminen asettaakin haasteensa liikuntapaikkarakentamiselle erityisesti liikuntapaikkojen monikäyttöisyyden ja esteettömyyden huomioon ottamisella. Yksi yhdenvertaisen liikunnan harrastamisen perusedellytyksistä onkin liikuntapaikkojen esteettömyys. Sen edistämistä on pidetty keskeisenä kehittämiskohteena liikuntapaikkarakentamista koskien. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja 2015, 32, 61.)

Valtio ja kunnat vastaavat yhdessä liikuntaedellytysten luomisesta kuten esimerkiksi liikuntapaikoista. Valtioneuvoston asettama valtion liikuntaneuvosto jaostoinen toimii opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelimenä. Aluehallinnon tehtävistä vastaavat aluehallintovirastot, joiden asiantuntijaeliminä puolestaan ovat alueelliset liikuntaneuvostot. Kunnat mahdollistavat kunnan asukkaiden liikunnan harrastamisen järjestämällä liikuntapalveluja sekä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut, 2016.)

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha liikuntapaikkojen rakentamisavustuksia varten liikuntalain (390/2015) velvoittamana. (Ruuska 2015). Näitä määrärahoja myöntävät vuosittain opetus- ja kulttuuriministeriö sekä aluehallintovirastot avustuksina liikuntapaikkojen perustamishankkeisiin. Suurin osa avustuksista on suunnattu

uima-, liikunta- ja jäähallien sekä lähiliikuntapaikkojen rakentamiseen, perusparantamiseen ja ó korjaukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö avustaa myös tutkimus- ja kehittämishankkeita, jotka ovat ottaneet tavoitteekseen lisätä liikuntapaikkarakentamisessa osaamista ja laatua sekä mm. liikuntapaikkojen turvallisuutta, esteettömyyttä ja ekologisuutta. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2016.) Liikuntapaikkojen esteettömyyden toteutumista ohjaavat etupäässä maankäyttö- ja rakennuslaki, maankäyttö- ja rakennusasetus, Suomen rakentamismääräyskokoelma sekä liikuntalaki niin uusissa kuin perusparannettavissakin kohteissa. (Karinharju, Tupala, Kuusiluoma, Jaakkola-Hesso, Tommila, Törne & Vuorsola 2014, 39).

Valtion liikuntapolitiikan tavoitteena on edistää väestön hyvinvointia, terveyttä ja fyysistä toimintakykyä sekä kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa. Tämä ajatus on yhden rakentamisavustuksen myöntämistä puoltavan kriteerin taustalla. Mainittu kriteeri on se, että hankkeen tulisi palvella laajojen käyttäjäryhmien tarpeita. Muut esteettömyyteen yhteydessä olevat kriteerit ovat, että hanke on suunniteltu yleisiä rakentamisen laatuperiaatteita korostaen ja se edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta liikunnassa ja huippu-urheilussa. Kriteerejä on kaiken kaikkiaan seitsemän. Lähtökohtana nykyään on se, että valtionavustusta ei myönnetä yhteenkään liikuntapaikkaan, jossa on puutteita liikkumisesteettömyydessä. (Ruuska 2015.)

Vuonna 2011 hallituksen tavoitteina liikunnan ja liikkumisen edistämisen näkökulmista olivat työurien pidentäminen, työhyvinvoinnin edistäminen, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen sekä hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen. Eriarvoisuuden vähentäminen otettiin huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Yhdenvertaisuusperiaatetta oli hallitusohjelman mukaisesti toteutettava kaikessa koulutuksessa, tieteessä, kulttuurissa, liikunnassa ja nuorisotyössä. Palveluiden on oltava kaikkien saavutettavissa tasa-arvoisesti ja tasalaatuisesti. Liikuntalain uudistaminen on ollut myös seurausta tämän hallituksen tavoitteista. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja 2015, 13.)

Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjan (2015) mukaan liikuntapaikoissa on olennaisia puutteita esteettömyyteen liittyen. Esteettömyysmääräysten puutteellinen noudattaminen on yksi yleisimpiä huomauttamisperusteita liikuntapaikkarakentamisen hankeavustuksissa. Tyypillisimpiä puutteita liikuntatilojen esteettömyydessä on

todettu mm. esteettömien wc-tilojen mitoituksissa, sujuvassa pääsyssä rakennuksen eri kerroksiin, esteettömien autopaikkojen ja katsomotilojen pyörätuolipaikkojen riittävydessä sekä opasteiden toimivuudessa moniaistisuuden näkökulmasta. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja 2015, 33.)

Suunniteltaessa liikuntatiloja on tärkeä havainnoida kokonaisuutena, kuinka henkilöiden on mahdollista käyttää tiloja lähtien julkisilta kulkuneuvoilta varsinaisiin liikuntatiloihin. On tärkeää myös todentaa mahdolliset esteet ja rajoitteet, joita liikunta- ja toimimisesteinen henkilö voi kohdata. Kaikkiin liikuntapaikkoihin sopivia pohdintakohtia ovat liikuntatiloihin etukäteen tutustuminen esimerkiksi internetin tai esitteiden avulla, pysäköinti, taksin tai bussin jättöpaikka, sisäänkäynnin löytäminen ja saavuttaminen, lipun ostaminen, sisäänkäynnin ovista kulkeminen, pukuhuoneen löytäminen ja käyttäminen, liikuntatilan saavuttaminen ja käyttäminen, tien löytäminen tarvittaviin tiloihin, wc-tilojen löytäminen ja käyttäminen sekä mukavan katsomopaikan löytäminen seurataksaan ottelua ystävien kanssa. Tärkein esteettömyyden pohdintakohta on, kuinka hätätilan sattuessa evakuointi tehdään kaikkia henkilöitä koskien nopeasti ja turvallisesti. (Sport England www-sivut 2016)

Liikuntapaikkojen kunnossa pysymisen edellytyksenä on niiden jatkuva hoitaminen ja huoltaminen. Kun liikuntatiloja hoitaa hyvin, ne pysyvät siisteinä ja toimivina sekä esteettöminä. Suurten korjaustoimenpiteiden tarve on ennakoitava ajoissa. Siten suunnittelu- ja valmistelutyöt on mahdollista tehdä huolellisesti. Liikuntapaikkojen huoltohenkilökunta varmistaa esteettömän saavutettavuuden ja viihtyisyyden kaikkina vuodenaikoina. Rakennusten ja niiden ympäristön jatkuvan seurannan ja huollon avulla ne pysyvät toimintakuntoisina ja turvallisina. Lumen aurauksesta, jäisten kulkuväylien hiekoittamisesta sekä valaisimien lamppujen vaihtamisesta huolehtimalla pidetään liikuntapaikat ja niiden ympäristö esteettöminä. (Kilpelä 2013, 14 ó 15.)

Suomen Vammaisurheilu ja ó liikunta VAA ry:n ja Kynnys ry:n vammaisurheilun ja ó liikunnan olosuhteisiin keskittyvä ESTEóhanke toteutettiin vuosina 2009 ó 2011. Hankkeen tavoitteena oli selvittää millaisia esteitä liikkumis- ja toimimisesteiset henkilöt olivat kohdanneet liikuntapaikoissa harrastaessaan ja toimiessaan. Lisäksi hankkeessa haluttiin selvittää, millaista tietoa liikuntapaikkoja suunnittelevat ammattilaiset tarvitsevat. ESTEóhankkeessa tarkasteltiin esteettömyyttä liikkumiseen, näkemiseen,

kuulemiseen ja ymmärtämiseen liittyvänä kokonaisuutena. Tarkasteltavana olivat myös erilaisten tilaa käyttävien toimijaryhmien (liikkujat, urheilijat, yleisö, ohjaajat ym.) esteettömyystarpeet. Hankkeeseen liittyvässä kartoituksessa ja kyselyissä huomattiin, että esteettömyys ymmärrettiin lähinnä vain pyörätuolilla liikkuvia asiakkaita koskevana seikkana. (Liikuntatieteellisen seuran www-sivut 2016.)

Satakunnan ammattikorkeakoulussa tehtiin 2013 - 2014 Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätöksenteon tueksi (LIEKA)ó hankkeen ensimmäinen osa. Hankkeen rahoittajina olivat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Satakunnan ammattikorkeakoulu. Hankkeen tavoitteena oli lisätä liikuntapaikkarakentamisen laatua, johon sisältyvät turvallisuus, esteettömyys ja monikäyttöisyys. LIEKAóhanke toteutettiin kolmessa vaiheessa: Suomen kuntien pääliikuntapaikkojen selvitys, tiedon keruu pääliikuntapaikkojen esteettömyydestä sähköisellä lomakkeella sekä kyselylomakkeen luotettavuuden testaaminen tekemällä esteettömyyskartoitus osaan kohteista. (Karinharju, Tupala, Kuusiluoma, Jaakkola-Hesso, Tommila, Törne & Vuorsola 2014, 11 - 12.) Hankkeen lopputuloksista havaittiin, että liikuntapaikkojen esteettömyydessä on tapahtunut edistystä, mutta esteettömyyden taso ei ole vieläkään kiitettävä. Lisäksi selvisi, että liikuntapaikkojen esteettömyyden edistämiseksi tarvitaan vielä lisää tietoa ja käytännön työkaluja. (Karinharju, Tupala, Kuusiluoma, Jaakkola-Hesso, Tommila, Törne & Vuorsola 2014, 39 - 40.)

LIEKA IIóhanke toteutettiin 2014 ó 2015 opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamana. Hankkeen toteuttajina olivat Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyys ja saavutettavuusóutkimusryhmä. LIEKA IIóhankkeessa jatkokehitettiin LIEKA I-hankkeen kyselylomaketta, kehitettiin aluehallintovirastoille ja opetus- ja kulttuuriministeriölle arviointityökalu liikuntapaikkahankkeiden avustushakemusten esteettömyysnäkökulmien arviointiin sekä luotiin materiaalipaketti esteettömyyden huomioimiseen liikuntapaikan perustamishankkeeseen ryhtyvälle. Lisäksi liitettiin edellä mainitut kyselylomake ja esteettömyysnäkökulmien arviointilomakkeisto Satakunnan ammattikorkeakoulussa esteettömyyden arviointiin ja raportointiin luotuun sähköiseen OIVAótyökaluun. (Tupala, Kuusiluoma, Karinharju, Jaakkola-Hesso, Tommila & Laitinen 2015, 7.)

3.2.2 Jäähallin esteettömyys

Jäähallia rakennettaessa tulee tavoitteena olla kaunis ja ympäristöönsä hyvin soveltuva rakennus huomioiden, että jäähalli on suuren kokonsa ja laajojen paikoitusalueidensa vuoksi ympäristöönsä hallitseva rakennus. Halli tulee rakentaa mahdollisimman hyvin saavutettavaksi liikenteellisesti. Sinne tulee olla hyvät opastetut kevyenliikenteen ja julkisen liikenteen yhteydet. Autopaikoilta sisäänkäynnin ja aulan kautta pelaajien pukutiloihin ja yleisöpaikoille katsomoon ohjataan väljien, tasaisten, hyvin opastettujen ja valaistujen kulkuväylien avulla. Jäähallin pysäköintialuetta ja sen liikennettä suunnitellessa tulee ottaa huomioon myös liikuntaesteiset. Invapaikat tehdään sisäänkäynnin läheisyyteen. (Opetusministeriö 1999, 45, 48, 75.)

Jäähallirakennus tulee suunnitella rakenteiltaan käytön ja huollon kannalta turvallisiksi. Sen tulee olla tarkoitustaan vastaava, täyttää tulevaisuuden vaatimukset sekä soveltua myös lapsille, vanhuksille ja vammaisille. Sen tulee myös täyttää paloturvallisuuden vaatimukset ja materiaalivalintojen tulee olla terveydelle vaarattomista aineista ja tarvikkeista valittuja. Hyvin suunnitellut katsomot istuimiseen ja turvalliseksi suunnitellut kulkuväylät parantavat myös yleisön viihtyvyyttä jäähallissa. Katsomossa liikkuminen suunnitellaan mahdollisimman suoraviivaiseksi ja yksinkertaiseksi. Kulkuväylien tulee olla väljiä. Katsomon kaikista osista täytyy olla esteetön ja hyvä näkyvyys koko kentän alueelle. Liikuntaesteisille tulee järjestää omat pyörätuolipaikat heille soveltuvan sisäänkäynnin, leveän poistumistien ja esteettömän wc-tilan läheltä. (Opetusministeriö 1999, 45 ó 46, 52, 75.)

Jäähallin auloja, käytäviä, pukeutumistiloja ym. suunniteltaessa täytyy muistaa, että jääkiekko on joukkueurheilua. Koko joukkueen on mahduttava kyseisiin tiloihin. Esimerkiksi pukuhuoneen minimileveys on 3,6 m. Pukuhuoneessa tulee olla penkkituloa 0,6 ó 0,8 m käyttäjää kohden. Kiinteät ja selkänöjillä varustetut penkit ovat paras vaihtoehto. Pukeutumis- ja peseytymistiloista yksi suunnitellaan liikuntaesteisten käyttöön soveltuvaksi. Niiden tulee olla väljiä ja niihin opastetaan International Symbol of Access (ISA)ó merkillä. (Opetusministeriö 1999, 48, 58 ó 59, 75.)

Jäähallin kahvioon tulee järjestää liikkumisesteisille soveltuvat kulkuyhteydet, myyntitiskit ja kalustus. Jäähallissa käytettävien pintamateriaalien tulee olla kestäviä ja helposti puhtaana pidettäviä. Kiiltäviä pintamateriaaleja pitää välttää, kuten myös voimakasta ja suurikontrastista ruudutusta tai raidoitusta. Lattian pintamateriaalien täytyy olla helppohoitoisia, kulutusta kestäviä ja palamattomia. (Opetusministeriö 1999, 75.)

Jäähallin kaukalo on varustettava huoltoportilla, joka on jään tasossa. Siitä liikuntaesteiset jääkiekon harrastajat pääsevät jälle. (Opetusministeriö 1999, 75.)

Ensimmäisessä LIEKA6-hankkeessa kahdeksaan kuntaan lähetettiin kyselylomake heidän jäähallinsa esteettömyyden arvioimiseksi. Esteettömyyskartoitus toteutettiin näistä kolmeen jäähalliin. Yleisimmät puutteet kyselylomakkeen vastausten mukaan olivat opastuksessa, portaiden käsijohteissa sekä sisäänkäyntien luiskissa. Esteettömyyskartoitusten mukaan puutteita oli edellä mainittujen lisäksi liikkumisesteisten pysäköintipaikkojen sijoittelussa ja merkitsemisessä sekä valaistuksessa. (Karinharju, Tupala, Kuusiluoma, Jaakkola-Hesso, Tommila, Törne & Vuorsola 2014, 23.)

4 SAAVUTETTAVUUS

4.1 Saavutettavuus käsitteenä

Tarkasteltaessa saavutettavuutta kokonaisvaltaisesti huomioidaan viestinnän saavutettavuus, hinnoittelun saavutettavuus, rakennetun ympäristön saavutettavuus, saavutettavuus eri aistien avulla, tiedollinen saavutettavuus ja sosiaalinen saavutettavuus. (Kulttuuria kaikille www-sivut 2015.)

Saavutettavuus tarkoittaa osallistumisen mahdollisuutta kaikille ihmisille. Se parantaa esimerkiksi kulttuuri-, kieli- ja vammaisvähemmistöjen sekä ikääntyneiden tai lastenvaunujen kanssa liikkuvien ihmisten mahdollisuutta osallistua eri tilaisuuksiin. Saavutettavuudella tarkoitetaan myös ihmisten yhdenvertaista kohtelua ja syrjimättömyyttä syntyperän, iän, sukupuolen, vamman tai muun henkilökohtaiseen ominaisuuteen liittyvän syyn takia. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2015.)

Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista (2011) 9. artiklan mukaan övarmistetaan, että yksityiset tahot, jotka tarjoavat yleisölle avoimia tai tarjottavia tiloja ja palveluja, ottavat huomioon kaikki esteettömyyden ja saavutettavuuden osatekijät vammaisten henkilöiden kannaltaö. (Kemppainen 2011, 23). Suomen perustuslain 6 §:n mukaan öketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteellaö. Molemmat tahot siis edellyttävät ihmisten tasavertaista kohtelua sekä kieltävät syrjinnän.

Saavutettavuuden tavoitteena on erilaisten ihmisten näkökulmista helposti lähestyttävissä ja saavutettavissa olevat ympäristö ja palvelut. Saavutettavuus on laajempi käsite kuin esteettömyys. Saavutettavuus koskettaa esteettömyyden tavoin kaikkia ihmisiä. (Tampereen yliopiston www-sivut 2015.) Saavutettavuuteen tarvitaan toimintaedellytyksiä, liikennevälineitä, toimintakykyä, taloudellisia edellytyksiä ja motivaatiota esteettömyyden lisäksi. (Kemppainen 2008, 21). Useimmiten saavutettavuuden esteet johtuvat tietämättömyydestä ja tahattomista asenteista. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut, 2015).

4.2 Rakennusten saavutettavuus

Saavutettavat tilat ovat miellyttävät ja turvalliset liikkua ja toimia myös kävelykeppiä, pyörätuolia, kuulokojetta tai valkoista keppiä käyttäville henkilöille. Koko reitti on saavutettava, kun siellä on pysäköintiruutuja, tasaisia kulkuväyliä, hyvä valaistus, riittävän suuret hissit ja wc-tilat, kulkemista helpottavia apukeinoja ja miellyttäviä levähdyspaikkoja. Saavutettavissa katsomoissa on paikkoja myös pyörätuoleille. (Kulttuurikaikille www-sivut, 2016.)

Rakennuksen esteettömällä saavutettavuudella tarkoitetaan, että rakennukseen johtaa liikkumis-, toimimis- ja suunnistautumisesteiselle/rajoitteiselle käyttäjälle soveltuva hyvin hahmotettava ja havaittava sekä esteetön kulkuväylä tontin tai rakennuspaikan

rajalta ja autopaikoilta rakennuksen ulko-ovelle ja edelleen sisäänkäynnin kautta rakennuksen käyttötarkoituksenmukaisiin tiloihin. (Rakennustietosäätiö 2007, 8). Saavutettavuuden kannalta on myös tärkeää, että rakennuksen sisäänkäynnin eteen pääsee ajamaan autolla. (Rakennustietosäätiö 2007, 10).

Kun rakennuksessa on enemmän kerroksia kuin yksi, on kaikille soveltuva hissi välttämätön kerroskorkeuden mittaiselle tai sitä suuremmalle tasoerolle porrasyhteyden ohella kaikessa uudisrakentamisessa sekä laadukkaassa peruskorjauksessa. Matalille tasoeroille soveltuu luiska ja käytössä on myös kiinteästi asennettavia henkilöiden nostoon tarkoitettavia laitteita. (Rakennustietosäätiö 2007, 10).

Saavutettavuus on laaja käsite. Työssäni käsittelen rakennetun ympäristön esteetöntä saavutettavuutta.

5 KARTOITUSMENETELMÄT

Esteettömyyskartoitus on jo olemassa olevan kohteen esteettömyyden tarkasteluun sopeva työkalu. Kartoituksessa tarkastellaan rakennetun ympäristön toimivuutta huomioiden esteettömyyden eri osa-alueet. Sen yhteydessä myös pohditaan rakennushankkeen tavoitteita esteettömyyden näkökulmasta. Kartoitusraportti sisältää kehittämisehdotuksia, joiden avulla esteettömyyttä voidaan parantaa. Kartoitusmenetelmiä ovat ESKEH-menetelmä, esteettömyyskierros, asiantuntija-arvio ja käyttäjäarvio. (Kilpelä 2013, 12 - 13; Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 9.)

5.1 ESKEH-menetelmä

Invalidiliiton Esteettömyysprojektissa havaittiin tarve yhtenäiselle esteettömyyden kartoitusmenetelmälle keväällä 2006. Silloin Suomessa oli käytössä parikymmentä erilaista esteettömyyskartoituslomaketta. Kartoituksia tehtiin myös eri tavoilla, erilaisin kriteerein ja vaihtelevin tuloksin. (Esteettömyystiedon keskuksen [www-wt.fi](http://www.wt.fi)-sivut)

2015.) Todettiin, että kartoitusmenetelmien pitää olla objektiivisia ja tulosten luotettavia niin, että toimenpide-ehdotukset pystytään antamaan ja rakennusten korjaukset voidaan suunnitella ja toteuttaa oikein. (Invalidiliiton www-sivut 2015).

Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) ja Helsinki kaikille -projektiin rahoittama Invalidiliiton ESKEH-projekti (2007-2009) kehitti rakennetun ympäristön esteettömyyden kartoitusmenetelmän. Siihen sisältyvät kartoituslomakkeet ja -kriteerit sekä opas kartoituksen suorittamiseen. (Esteettömyystiedon keskuksen www-sivut 2015.) Myös esteettömyyskartoittajien koulutussisältö ja koulutuksen järjestäminen suunniteltiin. (Invalidiliiton www-sivut 2015). Invalidiliitto on kouluttanut kartoittajia yhdessä eri ammattikorkeakoulujen kanssa. Rakennetun liikunta- ja urheiluympäristön esteettömyyden erikoistuneita kartoittajia kouluttamassa on ollut Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry. Tulevaisuudessa koulutettuja esteettömyyskartoittajia tulee olemaan yhä enemmän, koska esteettömyyskartoittajakoulutukset ovat leviämässä vähitellen osaksi ammattikorkeakoulujen koulutustarjontaa. (Kilpelä 2013, 13.)

Kartoitusmenetelmässä käytetään strukturoitua lomaketta. Se perustuu rakennuslainsäädäntöön, suunnitteluohjeisiin ja oppaisiin. ESKEH-projekti toimi tiiviisti yhteistyössä Esteettömyysprojektin kanssa. (Invalidiliiton www-sivut 2015.) Kehittämistyössä olivat yhteistyössä mukana useita eri järjestöjä ja asiantuntijoita. Kartoitusmenetelmän periaatteena on, että esteettömyyttä tarkastellaan laajasti kaikkien käyttäjien näkökulmasta. Kartoitusmenetelmässä selvitetään liikkumisen esteettömyyttä sekä erilaisia aistienvaraisia toimintoja, kuten esimerkiksi orientoitumista, tilojen hahmottamista, opasteiden lukemista ja ymmärtämistä sekä kommunikointia ja kuulemistä. (Esteettömyystiedon keskuksen www-sivut 2015.) Kartoituksen tavoitteena on esteettömyyden ongelmakohtien selvittäminen ja toimenpide-ehdotuksien raportoiminen. Raportti on kirjallinen ja kuvallinen. (Invalidiliiton www-sivut).

ESKEH-menetelmällä tehty kartoitus antaa puolueetonta mittatietoa kartoituksen kohteesta. Kartoituskriteerit perustuvat rakentamismääräyksiin ja -ohjeisiin. Ulkoalueilla kriteerit perustuvat SuRaKu-ohjeisiin. SuRaKu-ohjeet ovat esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeita katu- ja viheralueilla sekä ohjekortteja ja esteettömyyskriteerejä. ESKEH-menetelmässä ympäristöä tarkastel-

laan mittaamalla, havainnoimalla ja arvioimalla. Kun verrataan kerättyjä tietoja mää-
räyksiin ja ohjeisiin, saadaan kuva kohteen esteettömyydestä, sen ongelmakohdista ja
kehittämistarpeista. (Kilpelä 2013, 13.)

Kartoitus ESKEH-menetelmällä on työläs ja aikaa vaativa. Kuitenkin on sen tekemi-
nen kannattavaa, kun kohteeseen on suunnitteilla peruskorjaus. Mittatietoa voidaan
tällöin hyödyntää muutostöissä. Kattava tulos kartoituksessa saadaan, kun tarkastel-
laan kaikkia tiloja eri käyttäjäryhmien (esimerkiksi käyttäjät, liikkujat ja katsojat) nä-
kökulmista. (Kilpelä 2013, 13.)

Kartoituksessa käytettävät välineet ovat: asema- ja pohjapiirroksiset, kartoituslomak-
keet, rullamitta, jousivaaka (mitataan oven avaamiseen tarvittavaa voimaa), kaltevuus-
mitta, kamera, luksimittari ja desibelimittari. (Invalidiliiton www-sivut). Myös induk-
tiosilmukkatesterin käyttöä suositellaan, mutta luotettavan testerin hankkiminen saat-
taa olla vaikeaa. Ympäristön esteettömyyttä kartoitetaan mittaamalla, havainnoimalla
ja osittain myös arvioimalla. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009,
12).

5.2 Muut kartoitusmenetelmät

Esteettömyyskierroksella suunnittelijat, alueen asukkaat ja eri tavoin liikkumis- tai toi-
mimisesteiset henkilöt kulkevat ennakkoon suunnitellun reitin. Havaituista ongelmista
keskustellaan kierroksen aikana. Tätä menetelmää voi hyödyntää esimerkiksi ESKEH-
menetelmän pohjatietojen keräämisessä. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä &
Laakso 2009, 9.)

Asiantuntija-arviossa kartoituksen tekee rakennetun ympäristön esteettömyyden eri
osa-alueisiin perehtynyt asiantuntija yleensä yhdessä tilaajan edustajan kanssa. Asian-
tuntija arvioi sekä olemassa olevia rakennuksia että uudisrakennus- tai korjaussuunni-
telmia. Kuvallisessa kartoitusraportissa nostetaan esille kohteen suurimmat haasteet
sekä annetaan ohjeita esteettömyyden parantamiseksi. (Kilpelä 2013, 13 - 14; Rusko-
vaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 9.)

Käyttäjärviössä eri tavoin liikkumis- ja toimimisesteiset henkilöt arvioivat omaan toimintakykyynsä perustuen tilojen toimivuutta. Tässä menetelmässä omakohtainen kokemus auttaa hyvin esteiden ja puutteiden havainnoinnissa, mutta ei tuo varmuutta siitä, että kaikki esteettömyyden osa-alueet tulevat huomioituiksi. Käyttäjärviötä voi hyödyntää asiakaspalautteena esimerkiksi ESKEH-kartoituksen yhteydessä tai vaikuttamistyössä. (Kilpelä 2013, 13 - 14; Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 9.)

6 ESTEETTÖMYSSUOSITUKSET

Esteettömyyskartoitusraportissa esitetään esteettömyyttä parantavia toimenpide-ehdotuksia havaittujen ongelmien korjaamiseksi. Raportissa luokitellaan toimenpiteet havaitun esteen/puutteen haitallisuuden mukaan: 1 = aiheuttaa vaaran, 2 = estää kulun tai toiminnan sekä 3 = vaikeuttaa kulkua tai toimintaa. Toimenpide-ehdotukset luokitellaan myös niiden toteutustavan mukaan: T = toimintatavan muutoksella järjestyvät asiat, H = huolto- ja kunnossapitotöinä tehtävät toimenpiteet sekä S = suunnittelua, investointeja tai rakenteellisia muutoksia vaativat toimenpiteet. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 14.)

6.1 Piha-alueiden esteettömyys

Esteettömän piha-alueen edellytykset ovat, että eri toiminnot on jäsennetty ja sijoitettu selkeästi ja johdonmukaisesti, kulkureitit sisäänkäynnille ovat helposti hahmotettavia, alueen opastus on selkeä ja johdonmukainen, eri toiminnoille varatut alueet ovat selkeästi hahmotettavissa ja tunnistettavissa, liikkumisesteisen pysäköintipaikkoja on tarvittava määrä, ja lisäksi saattoliikenteelle on varattu pysähtymispaikka. Lisäksi tärkeää on, että kulkuväylien pinnat ovat tasaisia, kovia ja luistamattomia, kulkuväylät ovat tarpeeksi leveitä ja loivia eikä niillä ole törmäys-, kompastumis-, liukastumis-, kaatumis- tai putoamisvaaraa aiheuttavia esteitä, tasoeroissa on sekä portaat että luiska sekä valaistus on tasainen, riittävän voimakas ja häikäisemätön, eikä pihalle jää pimeitä katvealueita. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 52.)

Esteettömien autopaikkojen sijoitus tulee tehdä mahdollisimman lähelle sisäänkäyntiä enintään 10 metrin päähän pääsisäänkäynnistä. (Kilpelä 2013, 28). Esteettämiä autopaikkoja pitäisi olla kaksi 50 autopaikkaa kohden ja sen jälkeen yksi paikka kutakin alkavaa 50 autopaikkaa kohti. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 52). Esteettömän autopaikan vähimmäismitat ovat: leveys 2 500 mm ja pituus 6 500 mm. Esteettömät autopaikat merkitään selvästi sekä pinnoitteeseen maalatulla vähintään 500 mm:n kokoisella että tolppaan tai seinään kiinnitetyllä kansainvälisellä pyörätuolitunnuksella (International Symbol of Access, ISAótunnus). Sininen väri lisää esteettömän autopaikan havaitsemista. (Kilpelä 2013, 29; Rakennustietosäätiö 2007, 20.)

Saattoliikenteen, esimerkiksi taksien ja linja-autojen, pysähtymispaikka kannattaa sijoittaa mahdollisimman lähelle sisäänkäyntiä. (Kilpelä 2013, 28). Ellei sisäänkäynnin luona ole erikseen liikennemerkillä osoitettua pysähtymispaikkaa saattoliikenteelle, katsotaan kartoituksessa, onko sisäänkäynnin edessä tilaa saattoliikenteelle pysähtyä. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 53).

Kuva 1. ISAótunnus sinisellä pohjalla.. Invalidiliiton esteettömyyskeskuksen www-sivut. Viitattu 12.2.2016.

Kulkuväylien pysäköinti- ja saattoalueilta tai kadulta sisäänkäynteihin on hyvä olla mahdollisimman lyhyitä, yhtenäisiä, valaistuja, esteettämiä, helposti hahmotettavia ja mieluiten tasoerottomia. (Kilpelä 2013, 29; Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 53). Kulkuväylien turvallisuutta lisää eri liikennemuotojen risteämisen välttäminen. Kulkuväylien pinnan tulisi olla kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton. Pintamateriaaleista sopivia ovat esimerkiksi asfaltti, betoni, kivituhka ja sileät, luistamattomat laatat. Kulkuväylien leveyden tulisi olla vähintään 2 300 mm, jolloin koneellinen puhtaanapito on mahdollista. (Kilpelä 2013, 29.)

6.2 Sisäänkäynnin esteettömyys

Esteetön kulkeminen sisäänkäynnistä on mahdollista, kun sisäänkäynnin sijainti on opastettu, sisäänkäynti on katettu ja valaistu (eli helposti hahmotettavissa rakennuksen julkisivusta), sisäänkäynnille on esteetön kulku, ovet avautuvat automaattisesti, sisäänkäynnin edusta on kova, tasainen ja luistamaton, sisäänkäynnin luona ei ole kompastumis-, törmäys-, kiinnitakertumis- tai putoamisvaaraa aiheuttavia esteitä, ovipuhelimet, summerit ja ovenaukaisupainikkeet ovat kaikkien käyttäjien ulottuvilla ja niissä on äänimerkin lisäksi valomerkki kuulovammaisia varten sekä tuulikaappi on tarpeeksi tilava mm. pyörätuolin ja lastenvaunujen kanssa kulkemiseen. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 65).

Sisäänkäynnin on oltava helposti hahmotettavissa eri lähestymissuunnista. Pysäköintialueelta ja saapumisväyliltä opastetaan sisäänkäynnille valaistujen opasteiden avulla. Sisäänkäynnin lähetyvillä tulisi olla myös opastaulu toiminnoista, joita rakennuksessa sijaitsee. Sisäänkäynnin havaittavuutta voidaan korostaa katoksen, valaistuksen ja kontrastivärisen oven avulla. (Kilpelä 2013, 32; Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 65 - 66.) Sisäänkäynnin hyvä yleisvalaistuksen voimakkuus on 300 luksia. Valaistuksen tulisi olla tasainen ja häikäisemätön. Sisäänkäynnin tulisi olla myös itsenäisesti käytettävissä. (Kilpelä 2013, 32 ó 33.)

Sisäänkäynnin edessä olevan tasanteen tulee riittävän kokoinen ulkokäyttöön tarkoitettun pyörätuolin kääntymiseen sekä avaamaan ja sulkemaan oven pyörätuolissa istuen. Vapaata tilaa tarvitaan vähintään 1 800 mm:n kokoinen ympyrä oven avaamiseen tarvittavan tilan lisäksi. Ovedusritilällä voidaan estää veden ja lumen pääsy sisälle. Ritilä ei saa olla liukas ja sen tulee pysyä hyvin paikoillaan. Ritilän rakojen leveys saa olla enintään 5 mm ja sen yläpinnan tulee olla samassa tasossa sisäänkäyntitasanteen kanssa, jotta ei aiheutuisi kompastumisvaaraa. Oven aukipitämiseksi ei maahan kiinnitetty tappi ole käyttökelpoinen ratkaisu. Siihen ulottuminen on hankalaa tai mahdollonta liikkumisesteisille henkilöille. Parempi ratkaisu on lähellä oven painikkeen korkeutta oleva haka, jonka saa kiinni viereisessä seinässä olevaan renkaaseen. (Kilpelä 2013, 33; Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 66 - 67.)

Opasteet tulisi sijoittaa ulko-oven viereen näkyvälle ja valaistulle paikalle. Suositeltu tekstin sijoituskorkeus on 1 400 ó 1 600 mm. Teksti erotetaan taustastaan selkeänä tummuuskontrastina. Opasteet sijoitetaan seinälle oven aukeamispuolelle. (Kilpelä 2013, 34.)

öAsuinrakennuksia lukuun ottamatta pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjille soveltuvien sisäänkäyntien ja tuulikaappien, käytävillä sijaitsevien ovien ja aukkojen sekä liikkumisesteisille soveltuvien hygieniatilojen ovien vapaan leveyden on oltava vähintään 850 mm. Kulkuväylältä hallinto-, palvelu-, liike- ja työtiloihin johtavien ovien vapaan leveyden on oltava vähintään 800 mm. Kynnykset saavat olla enintään 20 mm korkeita.ö (Suomen rakentamismääräyskokoelma osa F1, 2005.)

Ovi on esteetön, kun se on selkeästi hahmotettavissa, itsenäisesti avattavissa ja suljettavissa, tarpeeksi leveä sekä kynnyksetön tai kynnys on matala ja helposti ylitettävä. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 69).

Helposti hahmotettava ovi erottuu tummuuskontrastina ympäristöstä. Oven vetimen tulisi myös erottua ovesta. Oven avaamiseen tarvittavan tilan lisäksi tarvitaan oven välittömään läheisyyteen vapaata tilaa vähintään halkaisijaltaan 1 500 mm:n kokoinen pyörähdysympyrä. Käsin avattavan oven aukeamispuolella tarvitaan vähintään 400 mm vapaata tilaa. Tällöin oven saa auki myös pyörätuolista käsin. Oven painikkeen korkeuden tulee olla 850 ó 1 100 mm. Ovi ei saisi olla liian painava. Sen avaamiseen tarvittava voima ei saa ylittää 10 Newtonia. 10 Newtonia on noin yksi kilogramma. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 69.) Suositeltava oven vedintyyppi on pystysuuntainen ja riittävän tukeva lankavedin. Siitä saa pitävän otteen useammasta kohdasta eikä vedintä käytettäessä tarvitse kiertää rannetta. Helppokäyttöisimmät ovat automaattiset liukuovet. Ne eivät aiheuta kääntöovien tapaan törmäysvaaraa. (Kilpelä 2013, 37; Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 69.) Automaattinen ovi on joko sähköisesti avautuva (tutkan avulla) tai sähköisesti avattava (avauspainikkeella). Tutka ja avauspainike tulisi molemmat sijoittaa siten, että ne olisivat myös lyhytkasvuisten henkilöiden, lasten ja pyörätuolin käyttäjien käytettävissä. Avauspainikkeen tulee sijaita lähellä ovea. Oven tulee pysyä auki vähintään 25 sekuntia niin, että myös hitaammin liikkuva henkilö ehtii kulkea ovesta. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 70.)

Oven tyyppin ollessa puitteeton lasiovi se tulee merkitä kontrastimerkinnöin lasipinnan havaitsemisen helpottamiseksi. Kontrastimerkinnät tulee sijoittaa 1 400 ó 1 600 mm:n ja lapsia varten 1 000 mm:n korkeudelle lattiasta. Lasioven alareunassa tulee olla vähintään 300 mm:n korkea potkulevy. Se suojaa ovea ja auttaa myös oven hahmotamisessa. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 70.)

6.3 Käytävän esteettömyys

Käytävä on esteetön, kun se on helposti hahmotettava, tarpeeksi leveä, valaistu tasaisesti ja häikäisemättömästi sekä varustettu tarvittaessa levähdysmahdollisuudella. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 68).

Käytävän pintamateriaalin tulee olla luistamaton, kova ja tasainen. Esimerkiksi pehmeät käytävämatot haittaavat pyörällisten apuvälineiden kanssa liikkumista. Käytävän vaadittava vapaa leveys on 1 200 ó 1 800 mm. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 68.)

Lattiamateriaalin ja ovien erottuminen kontrastivärisinä seinäpinnasta parantaa käytävän hahmotettavuutta. Valaistuksen käytävällä tulee olla tasainen ja häikäisemätön. Ulkoa tuleva kirkas auringon valo, väärin suunnatut valaisimet tai kiiltokuvastuminen lattia- tai seinäpinnoilla voivat aiheuttaa häikäisyä. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 68.)

6.4 Portaiden esteettömyys

Portaat ovat esteettömät, kun ne ovat helppokulkuiset ja turvalliset sekä hahmottuvat selkeästi. Esteettömät portaat on myös varustettu molemminpuolisilla käsijohteilla. Niiden yhteydessä on aina myös hissi tai loiva luiska. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 72.)

Portaan askelman nousun ja etenemän suhde tulee valita siten, että porraskäytävällä on käyttötarkoituksessaan helppokulkuinen. (Suomen rakentamismääräyskokoelman osa F2,

2001). Porraskelman nousu tarkoittaa askelman korkeutta ja etenemä tarkoittaa askelman syvyyttä. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 72).

Portaat eivät saisi sijaita vastapäätä ovea tai hissini ovea vaan mieluiten kulkuväylän reunassa. Portaat ovat helppokulkuiset, kun askelman nousu on korkeintaan 160 mm ja etenemä vähintään 300 mm. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 72.) Askelman nousun ja etenemän suhteen täytyy pysyä samana koko portaan matkalla. 10 ó 15 askelman välein suositellaan välitasannetta. Kompastumisvaaraa lisäävät portaiden avoaskelmat tai ulkonevat askelmien etureunat. (Kilpelä 2013, 38.) Havaittavuuden lisäämiseksi askelmien etureunat tulee merkitä kontrastiraidoilla, jotka muodostavat tummuuskontrastit askelmien etenemän värien kanssa. Kontrastiraita tulisi olla joka askelmassa. (Kilpelä 2013, 38; Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 72.)

Helppokulkuisimmat ja turvallisimmat ovat suoravartiset portaat. Porrastyypeistä kierreportaita ei tule käyttää. Kierreportaan jyrkkä sisäreuna saattaa aiheuttaa putoamistapaturman. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 72.)

Portaassa ja luiskassa käsijohde on asennettava koko pituudelle. Käsijohteen tulee olla mitoitettu niin, että siitä saa tukevan otteen. Käsijohteen pää on muotoiltava turvalliseksi. (Suomen rakentamismääräyskokoelman osa F2, 2001.)

Käsijohde tulee olla portaiden molemmin puolin. Leveissä portaissa käsijohdetta suositellaan myös keskelle. Käsijohteesta saa tukea liikkumiseen ja näkövammaiselle henkilölle se kertoo portaan kulusta. Käsijohteet tulee asentaa kahdelle korkeudelle, 900 mm ja 700 mm. Matalampi käsijohde soveltuu lapsille ja lyhytkasvuisille henkilöille. Käsijohteen sopiva korkeus on 900 mm, jos se asennetaan vain yhdelle korkeudelle. Käsijohteiden tulee jatkua myös välitasanteella yhtenäisinä. Käsijohteiden tulee ulottua 300 mm yli portaan alkamis- ja päättymiskohdan. Käsijohteen halkaisijan sopiva koko on 30 ó 40 mm. Pyöristetyn neliön tai suorakaiteen muotoisen käsijohteen ympärysmitta voi olla 95 ó 120 mm. Käsijohteesta saa tällöin pitävän otteen. Käsijohde asennetaan 45 mm:n etäisyydelle seinästä kiinnittäen sen siten, että kättä pystyy liuottamaan käsijohdetta pitkin. Käsijohteen täytyy erottua taustastaan tummuuskontrastina. (Kilpelä 2013, 40.)

Portaat tulee olla valaistu tasaisesti ja hyvin. 300 luksia on suositeltava valaistusvoimakkuus, paitsi portaiden alkamis- ja päättymiskohdassa suositus on 500 luksia. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 73.)

6.5 Kahvilatilan esteettömyys

Kahvilatila on esteetön, kun kulkuväylät ovat selkeitä ja väljiä, palvelutiskit ja noutopöydät ovat kaikkien ulottuvilla, kalusteiden ääreen pääsee pyörätuolilla sekä kahvilassa on miellyttävä akustiikka ja induktiosilmukka tai muu äänensiirtojärjestelmä. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 90).

Kulkuyhteys kahvioon on järjestettävä suoraan eteistiloista. Sisäänkäyntiaulan yhteydessä voi toimia samalla odotus- ja seurustelutilana. (Kilpelä 2013, 59.) Kahvilan kulkuväylien pitää olla tarpeeksi leveitä niin, että kalusteiden välissä mahtuu kulkemaan ja ohittamaan apuvälineidenkin kanssa liikuttaessa. Myös kääntymiseen pitäisi kulkuväylällä olla tilaa, jotta pyörätuolia tai rollaattoria käyttävä henkilö ei joudu peruuttamaan. Myös kalusteiden ääreen tulee päästä pyörätuolilla. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 90.) Palvelu- ja itsepalvelutiskin kalusteiden ja lattian välillä tulee olla kontrastiero. Niiden edessä tulee olla vähintään 900 mm leveä kulkuväylä. Myös tiskin korkeuden tulee soveltua sekä seisovalle että pyörätuolia käyttävälle henkilölle. Sopiva korkeus on 800 mm. (Kilpelä 2013, 59.) Jotta tarjottimen saisi kuljetettua liuottamalla tiskiä pitkin palvelupisteen luo, pitäisi tiskin reunassa olla yhtenäinen ulkoneva taso. Kävelevälle liikkumisesteiselle henkilölle on apua tiskin reunaan asennetusta käsijohteesta, jonka korkeus on sama kuin tiskin korkeus lattiasta. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 90.)

Hinnastojen tulee erottua hyvin ja ne on voitava lukea tiskin takaa. Tekstin kirjaisinkoon suositus on vähintään 15 mm. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 90.)

Kahvilan valaistuksen tulee olla tasainen ja häikäisemätön yleisvalaistus. Yleisvalaistuksen sopiva voimakkuus on 300 luksia. (Kilpelä 2013, 60; Ruskovaara, Rissanen,

Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 90.) Jos kahvilan valaistuksessa käytetään erillisiä pöytien päälle asennettuja kohdevalaisimia, pöytien ja tuolien järjestyksen muuttaminen vaikuttaa valaistukseen. (Kilpelä 2013, 60).

6.6 Esteetön wc

Wc-tila on esteetön, kun siellä on tarpeeksi vapaata tilaa, wc-istuimen molemmilla puolilla, takana ja edessä on tilaa siirtymiseen pyörätuolista wc-istuimelle, wc-istuimessa on molemminpuoliset ylösnostettavat käsituet, wc-tilan varusteisiin ulottuu wc-istuimelta, hälytyspainikkeeseen ulottuu sekä wc-istuimelta että lattialta, lattia ei ole märkänäkään liukas sekä valaistus on tasainen, riittävän voimakas ja häikäisemätön. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 93).

Esteettömään wc-tilaan tulee olla suora pääsy aulasta, käytävästä tai muusta vastaavasta tilasta. Sen tulee olla oma erillinen tilansa ja sen käyttö on käyttäjän tai avustajan sukupuolesta riippumatonta. Wc:n tulisi olla auki ja käytettävissä ilman erillistä pyyntöä tai avaimen hakemista. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 93.) Matka esteettömään wc-tilaan ei saisi olla pidempi kuin muihinkaan wc-tiloihin. Eri kerroksissa tulisi olla oma esteetön wc-tilansa. (Kilpelä 2013, 60.)

Esteettömän wc-tilan opasteen tulisi sijaita seinässä oven avautumispuolella. Suositusten mukainen opasteen korkeus on 1 400 ó 1 600 mm lattiasta. Opasteen ei tule sijaita ovesa törmäysvaaran välttämiseksi. Siinä tulee olla helppotajuinen symboli, kohokuvio ja selkeä tummuuskontrasti. Lisäksi esteetön wc tulee merkitä kansainvälisellä ISA ó tunnuksella eli pyörätuolisymbolilla. Myös karttaan tai pohjapiirroksen täytyy merkitä esteettömien wc-tilojen sijainti. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 93 ó 94.)

Esteettömän wc-tilan oven vapaan leveyden tulisi olla vähintään 850 mm. Oven ulkopuolella tarvitaan myös vapaata tilaa pyörätuolilla kääntymiseen. Jos wc-tilaan kääntyyään alle 1 450 mm leveästä käytävästä suorassa kulmassa, on oviaukon leveyttä suurennettava. (Kilpelä 2013, 48.) Esteettömän wc-tilan oven on aina auettava ulospäin. Ovi on tällöin mahdollista tarvittaessa saada auki, jos apua tarvitseva henkilö on

kaatunut lattialle oven eteen. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 94.) Oven sisäpuolelle tulee sijoittaa vaakasuuntainen lankavedin 800 mm:n korkeudelle lattiasta. Se mahdollistaa oven perässään kiinni vetämisen pyörätuolissa istuen. Oven avaamiseen tarvittava voima saa olla enintään 10 N. Oven tulee muodostaa selvä kontrasti ympäröivän seinän kanssa. Mahdollisuus avata lukittu ovi hätätapauksessa ulkopuolelta on tärkeää. (Kilpelä 2013, 48.)

Pyörätuolista siirrytään wc-istuimelle joko suoraan istuimen sivulta, viistosti wc-istuimen etureunalta tai suoraan edestä. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 94.) Wc-istuin tulisi sijoittaa 300 mm:n etäisyydelle takaseinästä. Pyörätuolista siirtyminen omatoimisesti wc-istuimelle on helpompaa, kun pyörätuoli saadaan sijoitettua tarpeeksi taakse istuimen vierellä. (Kilpelä 2013, 49.) Jos wc-istuin on seinässä kiinni, joutuu pyörätuolista suoraan sivulta käsivoimin siirtyvä henkilö nostamaan itsensä ison takapyörän yli, mikä on raskasta ja epähygieenistä. (Helsingin kaupungin www-sivut, 2016). Kun wc-istuimelle siirrytään sivultapäin, tarvitaan vapaata tilaa wc-istuimen viereen leveydeltään 800 mm, suoraan edestäpäin siirryttäessä vapaata tilaa tarvitaan 1 200 mm:n syvyinen ja 1 000 mm:n levyinen tila. Pyörätuolin käyttäjistä osa pystyy siirtymään wc-istuimelle omin voimin ja osa tarvitsee yhden tai useamman avustajan. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 94).

Wc-istuimen korkeutena 480 ó 500 mm on sopiva useille pyörätuolin käyttäjille. Käsituet helpottavat wc-istuimelle siirtymistä. Käsitukien tulisi olla tukevat ja käännettävissä tai nostettavissa pois tieltä. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 94.) Seinään kiinnitettävä ja ylös käännettävä käsitukimalli on suositeltava. Wc-istuimen viereen lattiaan kiinnitetty käsitukimalli vaikeuttaa pyörätuolista wc-istuimelle siirtymistä, koska pyörätuolin kanssa ei pääse wc-istuimen viereen. (Kilpelä 2013, 49.) Käsitukien tulisi olla korkeussäädettävät tai 800 mm:n korkeudella lattiasta. Käsitukien keskinäisen etäisyyden tulisi olla vähintään 600 mm. Käsitukien tulisi myös ulottua 200 mm wc-istuimen etureunan yli, että niistä saa tukea noustessaan wc-istuimelta. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 94 - 95).

Wc:n huuhteluun ovat painikkeet jäykkiä ja monille vaikeita käyttää. Ylös nostettava nappi on hyvä ratkaisu. Paras ratkaisu on liiketunnistimen avulla toimiva kosketusvapaa wc-huuhtelu. (Kilpelä 2013, 49; Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 95).

Wc-paperitelineeseen, käsisuihkuun ja keppitelineeseen tulee ulottua wc-istuimelta. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 95.) Wc-paperiteline tulee kiinnittää noin 300 ó 400 mm:n etäisyydelle wc-istuimesta etuviistoon. Se voidaan kiinnittää myös istuimen tukikaiteeseen. Käsisuihku tulee asentaa wc-istuimen yhteyteen. Veden lämpötilaa tulisi voida säätää yksilöllisesti. Käsisuihku on mahdollista liittää myös käsitukeen asennettuun telineeseen. (Kilpelä 2013, 49.)

Pyörätuolin käyttäjän kannalta 800 mm on hyvä pesualtaan käyttökorkeus. Esteetöntä tilaa tulee olla riittävästi pesualtaan edessä. Suositusten mukaan tilaa tulee olla vähintään 1 200 mm x 1 200 mm. Pesualtaan alla tulee olla riittävästi vapaata polvitilaa. Suositusten mukaan polvitila on riittävä, kun se on 800 mm leveä, 600 mm syvä ja 670 mm korkea. Polvitilaa pienentävät mahdollisesti vesiputket, hajulukko jne. Paras vaihtoehto on korkeussäädettävä pesuallas. Sen korkeutta voidaan säätää yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 95.) Pesualtaan etureunan tulisi olla noin 650 mm:n etäisyydellä seinästä. Hyvä ratkaisu usealle käyttäjälle on pöytätasoon upotettu pesuallas. Pesuallas tulisi kiinnittää tukevasti seinään, koska monet liikkumisesteiset joutuvat tukeutumaan koko painollaan pesualtaan etureunaan. Pesualtaan yhteyteen tulisi asentaa tukikoukku keppien tai sauvojen pitämiseksi pystyssä käsien pesun ajan. (Helsinki kaupungin www-sivut, 2016; Kilpelä 2013, 50.)

Esteettömässä wc-tilassa tulisi kaikkien varusteiden ja kalusteiden olla käytettävissä pyörätuolista käsin. Saippuateline, käsipyhyheautomaatti, tavaroiden laskutaso, sähkökatkaisin yms. tulee sijaita 900 mm:n korkeudella lattiasta. Roska-astiana ei tule olla poljinroskis vaan yhdellä kädellä käytettävissä oleva roska-astia. Roska-astia ei saa estää liikkumista wc-tilassa. Vaatekoukkuja tulee sijoittaa useammalle korkeudelle. Vaatekoukkujen suositeltavat korkeudet ovat 1 200 mm ja 1 400 mm. (Kilpelä 2013, 50; Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 95.) Varusteissa ja kalusteissa tulee huomioida tummuuskontrastit hahmottamisen helpottamiseksi. (Kilpelä

2013, 50). Yhtenäiset tukikaiteet wc-tilan seinällä 900 mm:n korkeudella helpottavat liikkumista ja toimimista. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 95).

Puolipeilin alareunan korkeuden tulee olla enintään 900 mm. Pyörätuolia käyttävät ja lyhytkasvuiset henkilöt näkevät silloin itsensä peilistä. Peilin yläreunan tulee olla vähintään 2 000 mm:n korkeudella, että eripituiset kävelevät henkilöt näkevät itsensä siitä. Kokovartalopeilin alareunan tulee olla vähintään 300 mm:n korkeudella lattiasta, etteivät pyörätuolin jalkatuet vahingossa riko peiliä. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 95). Häikäisyn estämiseksi peilin valaisimet sijoitetaan mieluummin sen molemmin puolin kuin yläpuolelle. (Kilpelä 2013, 50).

Esteettömässä wc-tilassa on voitava ongelmatilanteessa hälyttää apua sekä wc-istuimelta että lattialta. Hälytyspainikkeita tulee olla vähintään kaksi. Toinen on oltava wc-istuimelta saavutettavissa ja toinen sijoitetaan noin 200 mm korkeudelle lattiasta siten, että siihen yltää myös lattialle pudottua. Hälytyspainikkeen ja ó narun tulee erottua selkeänä tummuuskontrastina taustasta. Sen tulee olla helposti käytettävä ja sen yhteydessä tulee olla selkeä opaste. Hälytetty avunpyyntö tulee välittyä vähintään oven ulkopuolelle, mutta mieluiten suoraan valvontaan. (Kilpelä 2013, 50.)

Esteettömän wc-tilan lattian tulee olla märkänäkin luistamaton. Varusteiden ja kalusteiden materiaalien tulee olla mattapintaisia heijastushäikäisyn estämiseksi. Valaistuksen on oltava tasainen voimakkuudeltaan 300 luksia. Valo ei saa häikäistä heijastumalla kiiltävien pintojen kautta eikä myöskään heijastamalla suoraan. (Kilpelä 2013, 51.)

6.7 Katsomon esteettömyys

Katsomo on esteetön, kun tapahtuman seuraaminen on sujuvaa, pyörätuolipaikkoja on useammalla rivillä, porrasaskelmien reuna on merkitty hyvin erottuvalla tummuuskontrastilla tai valonauhalla, portaissa on käsijohde sekä katsomoon on esteetön kulku. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 87).

Nousevalattiaisessa katsomossa tila täytyy suunnitella niin, että katsomoon pääsevät vaivatta myös liikuntaesteiset henkilöt. Katsomossa sekä etu- että takaosaan on päästävää esteettömästi. Katsomosta on voitava nähdä pelialueen rajat. (Kilpelä 2013, 60.)

Katsomossa tulee olla penkkien sijasta mielellään erilliset istuimet. Pyörätuolipaikkoja pitää olla kaksi 60 istumapaikkaa kohti. Tämän jälkeen jokaista alkavaa 60 istumapaikkaa kohti tulee olla yksi pyörätuolipaikka. Esteettömien paikkojen sijainti tulee olla opastettu selkeästi. Esteettömät paikat tulee olla mukavassa katselusuunnassa. Paikkojen ei tule olla pelkästään rivin reunassa vaan myös salin keskivaiheilla. Tilaa on oltava riittävästi. Tilaa pyörätuolipaikalla täytyy olla vähintään 2 300 mm syvyysuunnassa. (Kilpelä 2013, 60.)

Katsomon portaissa tulee olla käsijohteet ja askelmien reunojen täytyy erottua selkeästi tummuuskontrastina. (Kilpelä 2013, 61). Katsomotiloissa säädettävä valaistus mahdollistaa erilaiset valaistusolosuhteet pelien ja taukojen aikana. Katsomon valaistuksen ollessa hämärä mahdollistaa kulkureittien valaiseminen turvallisen liikkumisen. Myös tiloissa tapahtuva televisiokuvaus asettaa erityisvaatimuksia, jotka on otettava huomioon suunnitellessa tilojen tekniikkaa ja valaistusta. (Kilpelä 2013, 16.)

6.8 Pukeutumis- ja peseytymistilojen esteettömyys

Pukeutumis- ja peseytymistila on esteetön, kun siellä on tarpeeksi vapaata tilaa, lattia ei ole märkänäkään liukas, kalusteet ja varusteet ovat helposti hahmotettavissa ja sijoitettu siten, etteivät ne aiheuta törmäysvaaraa, kalusteita ja varusteita on eri korkeuksilla, kaappien ja vaatenaulakoiden ääreen pääsee myös pyörätuolilla sekä valaistus on tasainen, riittävän voimakas ja häikäisemätön. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 97).

Ryhmien käytössä olevat pukuhuoneet tulee suunnitella mahdollisimman esteettömiksi. (Kilpelä 2013, 51). Pyörätuolin käyttäjälle sopivaksi mitoitettu pukuhuone on kooltaan vähintään 2 100 x 2 100 mm. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 97). Esteettömien pukeutumis- ja pesuhuonetilojen sijoittelussa täytyy

ottaa huomioon, että matka liikuntatiloihin ei muodostu kohtuuttoman pitkäksi. Liikuntatilan sekä pukeutumis- ja pesutilojen väliset yhteydet tulee olla helppokulkuisia ja lyhyitä. Esteetön wc tulee sijoittaa pukuhuoneen yhteyteen. (Kilpelä 2013, 52.)

Pukeutumistilan opasteessa tulee käyttää selkeitä kontrasteja ja mahdollisesti tekstin lisäksi myös yksiselitteisiä kuvasymboleja. Pukeutumishuoneen oven tulee olla kynnyksetön ja helposti avattava sekä suljettava. Toimintaa pukuhuoneessa helpottavat hyvä valaistus ja vaaleat pinnat. Kalusteiden ja varusteiden tulee erottua pinnoista tummuuskontrastien avulla. Lattian tulee olla tasainen ja märkänäkin luistamaton. Luistamaton turvalattia on hyvä ratkaisu. Lattiassa ei tule käyttää irtorituloita eikä mattoja. (Kilpelä 2013, 52 - 53.)

Pukeutumistilan kalusteiden sijoittelussa täytyy huomioida, että esimerkiksi naulakot tai vaatekoukut eivät aiheuta törmäysvaaraa. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 97). Vaatekaappeja ja säilytyslokeroita tulee voida käyttää esteettömästi myös pyörätuolista käsin. (Kilpelä 2013, 54; Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 97). Pukeutumishuoneessa on hyvä olla pystytukia niin, että henkilö pystyy tarvittaessa nojaamaan sivulle. Pukeutumis- ja peseytymistiloissa käsijohteen tulee olla kahdella korkeudella, 500 mm ja 900 mm. Käsijohteen materiaalin tulee olla märkänäkin luistamatonta ja kiiltämätöntä. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 97.)

Pukeutumistilassa tulee olla pitkä penkki, jolla voi pukeutua tai riisuutua pitkällään maaten. Penkin leveyden tulisi olla 600 ó 700 mm, korkeuden 500 mm ja pituuden 2 100 mm. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 97.) Tummuuskontrastien avulla helpotetaan tilan hahmottumista ja kalusteiden erottumista. Pukuhuoneen valaistuksen tulee olla tehokas, mutta häikäisemätön. Pukuhuoneen yleisvalaistuksen voimakkuuden tulee olla vähintään 300 luksia. Sen tulee valaista myös mahdolliset kaapit sekä naulakon yläosa (Kilpelä 2013, 53 ó 54.) Peilien sijoittelussa tulee huomioida, että niistä näkee itsensä useammalta eri korkeudelta. Pistorasioiden tulee olla 400 ó 1 100 mm:n korkeudella lattiasta. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 97.)

Pesuhuoneen oven täytyy olla kynnyksetön, helposti avattava ja suljettava. Lattian pitää olla märkänäkin luistamatonta materiaalia ja kokonaan samassa tasossa. Suositeltavinta on sijoittaa lattiakaivot pois kulkuväyliltä ja sivuun suihkupaikoilta. Lattiakairojen kansien tulee myös pysyä hyvin paikallaan. (Kilpelä 2013, 55.)

Pyörätuolin käyttäjälle sopivan suihkupaikan leveyden tulee olla vähintään 1 300 mm, jotta suihkupyörätuoli ja avustaja mahtuvat tilaan. Pyörätuolin käyttäjälle sopiva suihkupaikka voi olla myös kaksi tavanomaista suihkupaikkaa yhdistettynä ilman väliseinää. Suihkuun tulee olla myös tasoeroton pääsy. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 98.)

Suihkupaikan seinissä pitää olla yhtenäiset tukikaiteet 500 ja 900 mm:n korkeudella lattiasta. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 98). Suihkupaikkojen yhteyteen tarvitaan myös pystysuuntaisia tukikaiteita. Peseytyminen täytyy olla mahdollista myös istuen. Seinään kiinnitettävä, ylös käännettävä suihkuistuin tai erillinen korkeussäädettävä käsi- ja selkänojallinen suihkutuoli mahdollistavat istuallaan peseytymisen. Suihkuistuimen istuinosan tulee olla kooltaan vähintään 400 x 500 mm. Hyvä istuinkorkeus on 500 mm. (Kilpelä 2013, 56.)

Pystytankoon kiinnitettävä käsisuihku on suositeltavin ratkaisu. Sopiva korkeus suihkulle on 700 ó 1 900 mm lattiasta. Vesikalusteista suositeltavimpia ovat kevyesti käsisivulla toimivat termostaattisekoittajat. (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 98.)

Esteetön käyttö on huomioitava myös pesuainetelineiden, hyllyjen ja lokerikkojen sijoittelussa. Kiinteät pesuainetelineet ja pesukorit sijoitetaan 900 mm:n korkeudelle. Pyyhekoukut sijoitetaan 1 600 ó 1 800 mm:n korkeudelle sekä 1 100 ó 1 400 mm:n korkeudelle lapsia, lyhytkasvuisia henkilöitä ja pyörätuolin käyttäjiä varten. (Kilpelä 2013, 56.)

Esteettömään pesuhuoneeseen tulee myös sijoittaa hälytysjärjestelmä. Hälytyspainikkeeseen tulee ulottua myös lattialta. (Kilpelä 2013, 56.)

Pesutiloissa tulee käyttää tummuuskontrasteja kalusteiden ja taustan sekä seinän ja lattian väriin välillä. Oven tai sen karmin täytyy erottua selvän tummuuskontrastin avulla ympäröivästä seinästä. Lasioven käyttöä ei voi suositella vaikean hahmottamisen takia. Myös suihkupaikkojen tulee erottua tummuuskontrastina ympäristöstään. Valaistuksen tulee olla hyvä ja tasainen. Pesuhuoneen suositeltava yleisvalaistuksen voimakkuus on 300 luksia. Valo ei saa häikäistä heijastamalla kiiltävien pintojen kautta eikä suoraan. Kannattaa välttää kiiltäviä materiaaleja. (Kilpelä 2013, 56.)

6.9 Jäähallin esteettömyys

Jääkiekkokentän ympärillä tarvitaan vähintään 0,8 m vapaa reuna-alue. Reuna-alueen, jossa liikutaan, on oltava vähintään 1,5 m leveä. Jäähallin peruskentän koko on 30 x 60 m ja hallin vähimmäiskorkeus on viisi metriä. (Kilpelä 2013, 73.) Kansainvälisen jääkiekkoliiton laatiman Jäähallin virallisen sääntökirjan mukaan jäähallin kentän leveys saa vaihdella 26 ó 30 metrin puitteissa kentän pituuden ollessa aina 60 metriä. Kansainvälisen jääkiekkoliiton mestaruuskilpailuissa kentän täytyy olla 30 x 60 m. (Jääkiekkoliiton virallisten verkkopalvelujen www-sivut, 2016.) Kartoittamani jäähallin kentän leveys on 28 m ja pituus 60 m.

Jäähallin valon on jakauduttava mahdollisimman tasaisesti kentälle. Katsojien pitäisi erottaa selvästi pelaajat ja kiekon. (Kilpelä 2013, 73.) Peli on nopealiikkeistä ja peliväline on pienikokoinen, joten sekin lisää hyvän valaistuksen tarpeellisuutta jääkiekkokaukalossa. (Ruohola 2014, 24.) Valon tasaista jakautumista edistävät vaaleat seinä- ja kattopinnat. (Kilpelä 2013, 73.) Ympäröivät rakenteet, jään laatu ja kylmälaatan pintakäsittely sekä jäänteossa käytettävät lisäaineet vaikuttavat valaistuksen valintaan. Led-valaistus oikein suunniteltuna sopii hyvin jäähalleihin ja antaa tasaisen valon. (Ruohola 2014, 24.) Valaistus ei saa olla pelaajia tai katsojia häikäisevää. Valaistuksen pitää olla säädettävä. Harjoitustilanteiden valaistussuositus on noin 150 ó 300 luksia. Otteluiden valontarve on noin 500 ó 1 000 luksia. (Kilpelä 2013, 73.)

Pelaaja- ja jäähyaitioiden sijainti tulee olla kentän tasolla. Vaihtoaitiossa tarvitaan kaksi jäänpinnan tasolle asti aukeavaa ovea. Toisesta ovesta tullaan sisään vaihtoaitioon ja toisesta mennään ulos. Jäähyaitiossa riittää yksi ovi. Vaihto- ja jäähyaitiossa

istuessaan pelaajan on voitava nähdä kaukaloon istumakorkeudelta. Kulkuväylillä sijaitsevat joustavat kumimatot on hyvä asentaa kiinteästi niin, että kompastumisvaaraa ei synny. (Kilpelä 2013, 73 ó 74.)

6.10 Valaistus

Valaistuksen osalta on tärkeää valaista hyvin kriittiset kohteet, kuten kulkureitit, sisäänkäynnit, portaat, luiskat, hissit ja opasteet. Myös ulkoalueiden hyvä valaistus lisää kaikkien turvallisuutta ja viihtyisyyttä. (Esteettömyystiedon keskuksen [www-sivut](http://www.esteettomyystiedonkeskus.fi) 2015).

7 TULOKSET

7.1 Opinnäytetyön toteutus

Kävin keväällä 2015 Esteettömyyskartoittajan peruskurssin, joka toteutettiin Satakunnan ammattikorkeakoulun tiloissa. Koulutuksessa käytiin läpi esteettömyyttä julkisessa rakennetussa ympäristössä sekä esteettömyyden kartoittamista julkisessa rakennetussa ympäristössä. Koulutus toteutettiin ESKEHómenetelmán pohjalta. Koulutus sopi hyvin opinnäytetyöni aiheeseen. Hakeuduin koulutukseen saadakseni lisää tietoa opinnäytetyöni toteutukseen.

Toteutin esteettömyyskartoituksen kahdessa osassa. Ensimmäisessä vaiheessa kesäkuussa 2015 kartoitin sisäänkäynnin, eteistilan, esteettömán wc-tilan, portaat yläkertaan ja katsomoon sekä pukukopin, suihkutilan, pelaajien aitiot ja kentán. (Liite 1) Toisessa vaiheessa marraskuussa 2015 kartoitin piha-alueen, katsomon ja alakerran kahvion. (Liite 2) Henkilökunnan tiloja en tässä yhteydessä kartoittanut, koska niihin ei ole esteetöntä pääsyä.

Kartoittamisessa käytin välineinä pohjapiirrosta, kartoituslomakkeita, rullamittaa, jousivaakaa, kameraa ja luksimittaria. Välineiden lisäksi käytin myös havainnointia tehdessäni kartoitusta. Luksimittarin sain lainattua työpaikaltani. Kaltevuusmittaria en käyttänyt mittauksissani, koska en saanut sitä lainattua mistään. En voinut käyttää kaltevuuden mittaamisen laskukaavaa, koska kaltevuuden laskeminen ei onnistu lattian tai umpinaisten portaiden kohdalla.

Määritellesäni esteettömyyssuosituksia esittelin ensin esteettömyyskartoitusten toimenpiteiden luokitusten koodit. Sen jälkeen kerroin erikseen jokaisen kartoittamani tilan omat esteettömyyssuositukset. Näin työtäni lukiessa on helpompi tietää, mihin eri tilojen esteettömyyttä tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota.

Verratessani kartoittamani jäähallin ja LIEKA-ohjelmassa kartoitettujen jäähallien puutteita ja hyviä puolia, huomaan niiden olevan hyvin samankaltaisia. Kartoittamani jäähallin liikuntaesteisten pysäköintipaikkojen sijoittelussa ja merkitsemisessä on puutteita. Opasteiden lisääminen on tässäkin jäähallissa aiheellista ja valaistuksen parantamiseen tulee myös kiinnittää huomiota. Käsi- ja kättä ohjainten jatkaminen pidemmäksi ja kontrastiraitojen lisääminen portaisiin ovat samankaltaisia puutteita kaikissa näissä jäähalleissa. Poikkeuksen kartoittamani jäähalli tekee LIEKA-ohjelmassa kartoitettuista jäähalleista siinä, että siellä ei ole liikkumisesteisten katsomoa.

7.2 Piha-alue

Jäähallin piha-alueella on kolme liikkumisesteisen autopaikkaa. Tämä on riittävästi piha-alueen kaikkiin autopaikkoihin suhteutettuna. Liikkumisesteisten autopaikat ovat riittävän leveitä ja pitkiä. Pysäköintiruutujen kohdalla on ISA-ötunnuksella merkitty pystyopaste. Pysäköintiruutuun maalattu ISA-ötunnus on puolestaan lähes hävinnyt näkyvistä. Sisäänkäynnin ja liikkumisesteisten autopaikkojen välinen etäisyys on liian suuri. Saattoliikenne pääsee pysähtymään riittävän lähelle ulko-ovea.

Kuva 2. Jäähallin piha.

Piha-alueen kulkuväylä on riittävän leveä. Sen pintamateriaalina on kova, varsin tasainen ja märkänäkin luistamaton asfaltti. Pelien aikana kulkua lipunmyyntiin ohjataan oranssien muovipilareiden ja niiden

väliin vedetyn oranssin narun avulla. Ne eivät aiheuta kompastumis- tai törmäysvaaraa värinsä ansiosta.

Piha-alueella ei ole opastusta. Piha-alueen reunoille sijoitettavat saapumisopasteet helpottaisivat pihan hahmotusta ja alueelle pysäköintiä. Liikkumisesteisten autopaikat tulisi myös merkitä opasteisiin.

Piha-alueen kulkureitti on huonosti valaistu. Paikoitellen on katvealueita, joilla näkyvyys on huono.

Parannusehdotukset:	1	2	3	T	H	S
• ISA ó tunnuksen maalaaminen uudelleen pinnoitteeseen			X		X	
• Piha-alueen opasteiden lisääminen			X		X	
• Valaistuksen parantaminen piha-alueella	X					X

7.3 Sisäänkäynti ja opasteet

Sisäänkäynnille ei ole opasteita parkkialueelta. Sisäänkäynti on kuitenkin muuten helposti havaittavissa lipan, korokkeen ja pimeällä lipassa olevan valaistuksen ansiosta.

Sisäänkäynnin yhteydessä ei ole luiskaa, joka helpottaisi esimerkiksi pyörätuolin tai rattaiden kanssa sisään tulevaa.

Kuva 3. Jäähallin sisäänkäynti

Sisäänkäynti on merkitty opasteella, joka on oven vieressä seinässä. Opasteen havaittavuus on hankalaa parkkipaikalta saavuttaessa, koska lipunmyyntikioski peittää näkyvyyden opasteen suuntaan. Muuten

opaste on selkeä ja hyvin luettavissa. Opasteessa on selkeä tummuuskontrasti tekstin ja taustan välillä, mikä helpottaa myös luettavuutta.

Opastaulu, Halli 1, on oven ulkopuolella katoksen alla sivuttain oveen nähden. Kohtisuoraan ovele katsottaessa opastetta ei näe ollenkaan. Sivuilta ovea lähestyttäessä se on luettavissa.

Jäähallin tilaopaste on sisäpuolella käytävässä noin viisi metriä ulko-ovesta. Tilaopaste kuvaa lähinnä jääkiekkokaukaloa ja sen ympärillä olevia pukukoppeja. Jäähallia on peruskorjattu ja peruskorjaus jatkuu edelleen. Opasteen uusiminen voi olla tarpeen peruskorjausten jälkeen.

Jäähallin ovi on helposti hahmotettavissa värikontrastien avulla. Seinä on punainen ja ovi valkoinen. Oven välittömässä läheisyydessä on tarpeeksi tilaa niin leveys kuin syvyyssuunnassakin, mutta kynnyks on liian korkea tuottaen hankaluuksia pyörätuolilla tai rattaiden kanssa liikuttaessa. Ulko-oven edessä olevassa jalkasäleikössä raot ovat liian leveitä. Liian suuret raot aiheuttavat kompastumisvaaraa esimerkiksi koron, kyynärsauvan pään tai kävelykepin jäätyä kiinni säleikköön. Oven vedin on teräksenvärinen valkoisessa ovesta eikä näin ollen erotu hyvin taustastaan. Oven avaamiseen tarvittava voima on suuri (58 N) johtuen ovipumpun raskaudesta. Ovipumpun keventämisellä olisi näin ollen mahdollista helpottaa oven avaamista. Jäähalliin ei ole vaihtoehtoja esteetöntä sisäänkäyntiä.

Parannusehdotukset:	1	2	3	T	H	S
• Pääsisäänkäynnin opasteiden lisääminen			X		X	
• Pääsisäänkäynnin viereisen opasteen havaittavuuden lisääminen siirtämällä sitä tai lipunmyyntikioskia			X		X	
• Opastaulun nostaminen sisäänkäynnin kulkuväylän yläpuolella			X		X	
• Tilaopasteen uusiminen			X			X
• Kynnyksen vaihtaminen tai poistaminen pääsisäänkäynnin yhteydessä			X		X	
• Jalkasäleikön vaihtaminen		X			X	
• Ovipumpun keventäminen			X		X	

7.4 Käytävä

Sisääntulokäytävän lattiamateriaalin on kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton. Käytävä on myös riittävän leveä. Käytävän reunalla on siirrettävissä oleva pyöreä, valkoinen pöytä. Se ei kuitenkaan aiheuta törmäysvaaraa, koska käytävä on tilava. Kompastumisvaaran voivat aiheuttaa yläkerran kahvioon vievät betonirappuset. Ne alkavat käytävältä. Valaistuksessa on myös katvealue tällä kohdalla. Alimmaisen rapun merkitseminen kontrastivärillä ja valaistuksen parantaminen vähentäisivät kompastumisvaaraa.

Kuva 4. Sisääntulokäytävästä yläkertaan vievät portaat

Käytävän valaistus on riittävä, kun jäähallin kaikki valot ovat päällä. Riittävästä valaistuksesta huolimatta reunoihin jää katvealueita. Tila hah-

mottuu kokonaisuutena hyvin väri- ja kontrastierojen ansiosta edellä mainittua rappujen alkua lukuun ottamatta. Jäähallissa ei ole erillisiä valokatkaisijoita vaan valot kytetään päälle toimitsijakopissa sijaitsevistä yhteisistä valokatkaisijoista.

Parannusehdotukset:	1	2	3	T	H	S
<ul style="list-style-type: none"> Sisääntulokäytävälle yläkahviosta ja henkilökunnan tiloista tulevan rapun merkitseminen esimerkiksi huomiotaralla 	X				X	
<ul style="list-style-type: none"> Sisääntulokäytävälle yläkahviosta tulevan rapun kohdan valaistuksen lisääminen 	X				X	
<ul style="list-style-type: none"> Valaistuksen parantaminen 			X		X	

7.5 Portaat katsomoon

Katsomoon vievien portaiden yhteydestä puuttuu korvaava portaaton yhteys. Portaat ovat riittävän leveät ja myös niiden nousut ovat suositusten mukaiset. Portaiden etenemä ja syvyys pysyvät tasaisena, joten askelrytmi pysyy samana koko matkan. Porrasaskelmat ovat hieman lyhyemmät kuin suosituksissa esitetään. Portaissa on käytetty metallisia avoaskelmia. Askelmissa on ulkoneva ulkoreuna, joka voi aiheuttaa kom-

pastumisvaaraa. Kontrastiraidat puuttuvat askelmista. Niillä vähennettäisiin kompastumisvaaraa.

Kuva 5. Katsomoon vievät portaat

Portaissa on yhtenäinen käsijohde molemmilla puolilla. Käsijohde on hieman liian korkealla. Käsijohde jatkuu vain 100 mm portaiden yli.

Heikkonäköisemmän henkilön on hankala arvioida portaiden loppumista, jollei käsijohde jatku pidempään. Käsijohteen olisi hyvä jatkua 300 mm yli portaiden.

Portaiden valaistus on heikko täyden valaistuksenkin ollessa päällä, kuten kuvastakin huoma. Tällöin valaistusvoimakkuus on 110 luksia. Heikko valaistus aiheuttaa kompastumisvaaraa.

Parannusehdotukset:	1	2	3	T	H	S
• Kontrastiraitojen lisääminen portaiden etureunaan	X				X	
• Käsijohteiden laittaminen kahdelle korkeudelle, 700 mm ja 900 mm			X			X
• Käsijohteiden jatkaminen ylä- ja alapäässä		X				X
• Valaistuksen parantaminen portaissa	X				X	
• Tuolihiessin asennuttaminen portaiden reunaan		X				X

7.6 Portaat yläkahvioon ja henkilökunnan tiloihin

Yläkahvioon ja henkilökunnan tiloihin vievät portaat ovat riittävän leveät. Portaat ovat muuten hieman hankala käyttöiset, koska porrasaskelman nousu on paikoittain liian korkea, askelmat ovat hieman liian lyhyet eikä askelrytmi pysy tasaisena nousun vaihtelun vuoksi. Askelmista puuttuvat myös kontrastiraidat, joten portaan reuna voi olla vaikeasti havaittavissa. Kontrastiraitojen puuttuminen sekä askelrytmin ja σ nousun muuttuminen saattavat aiheuttaa kompastumisvaaran.

Portaissa on yhtenäinen sopivalla korkeudella oleva käsijohde molemmilla puolilla. Käsijohde loppuu portaiden alapäässä kuitenkin huomattavasti ennen kuin portaat. Portaiden jatkumisen havaitseminen on hankalaa heikkonäköiselle ja paikoitellen hä-

määrän portaikon vuoksi myös normaalinäköiselle käsijohteen liian aikaisen loppumisen vuoksi. Käsijohteen jatkaminen käytävän puolelle aiheuttaisi puolestaan törmäysvaaran.

Portaiden valaistus on heikko (230 luksia).

Parannusehdotukset:	1	2	3	T	H	S
• Kontrastiraitojen lisääminen portaiden etureunaan	X				X	
• Käsijohteiden jatkaminen portaiden alaja yläpäähän	X					X
• Käsijohteiden asentaminen kahdelle korkeudelle, 700 mm ja 900 mm			X			X
• Valaistuksen parantaminen portaissa	X				X	

7.7 Alakerran kahvio

Alakerran kahvioon on liikkumisesteisen mahdollista päästä. Kahvio sijaitsee sisääntulokäytävän varrella ja sinne on esteetön pääsy sisääntulokäytävästä.

Kahvion ovesta on teksti, Retrosumppi. Tekstin kirjaisinkoko on suositusten mukainen ja kirjasintyyppi on helppolukuinen ja selkeä.

Opasteessa on erottumista helpottava tummuuskontrasti tummanruskean taustan ja vaaleanruskean tekstin välillä. Opasteen pinta on taiseesti valaistu, himmeä ja häikäisemätön.

Kuva 6. Alakerran kahvion ovi.

Kahvion kirkkaansininen ovi on helposti hahmotettavissa vaaleasta seinästä. Vapaa tila oven välittömässä läheisyydessä on riittävän leveä ja

syvä. Oven vapaa kulkuaukko on riittävän leveä eikä kynnystä ole ollenkaan. Käsinavattavan oven vedin on metallinvärinen. Tällä hetkellä oven aukeamispuolella alle 400 mm etäisyydellä on helposti siirrettävissä oleva roska-astia.

Ovi on liian raskas avata. Sen avaamiseen tarvittava voima on 48 N johtuen ovipumpun raskaudesta. Ovipumpun keventäminen auttaisi tämänkin oven avaamista. Kahvio on auki ainoastaan jäähallissa pelattavien Mestis-otteluiden ja turnausten aikana. Silloin kahvion ovi on auki aiheuttamatta kuitenkaan törmäysvaaraa ja helpottaen sisään-pääsyä.

Kahvion kulkuväylä on tarpeeksi leveä ja pitkä myös kalusteiden kohdalla. Kahviossa on itsepalvelutiski. Tiskissä on ulkoneva taso tarjottimen liuottamista varten. Taso on sopivalla korkeudella ja sen ääreen pääsee myös apuvälineen kanssa. Tiskin reunassa ei ole käsijohdetta. Käsijohde auttaisi käveleviä liikkumisesteisiä henkilöitä. Itsepalvelutiskin valaistus on liian heikko. Valaistusvoimakkuus on 180 luksia. Kartoitushetkellä toinen palvelutiskin takana katossa sijaitsevista loisteputkivalaisimista oli pimeänä. Loisteputken vaihtamalla valaistusvoimakkuus varmasti paranee, mutta valaistusvoimakkuutta voisi lisätä myös itsepalvelutiskin kohdevalaistuksella.

Kahvion kalusteet ovat siirrettäviä. Kalusteet erottuvat hyvin tummuuskontrastina lattiasta. Kalusteita on usean värisiä, mutta kaikki erottuvat vaaleanharmaasta lattiasta. Kaikissa istuimissa on selkänojat ja osassa istuimia myös käsinojat. Istuimet ovat kaikki samankorkuisia eikä niissä ole korkeussäätöä. Istuinten korkeudet ovat suositusten mukaiset. Istuinten istuinosa on tasainen ja jalkatila on avoin. Vapaa polvitila pöydän alla on riittävän syvä ja leveä. Pöytä on hieman liian matala suositukseen nähden. Pöydän alle jää kuitenkin riittävän korkea tila polville. Kahviossa on vain yhdenkorkuisia pöytiä. Kahvion kalusteet ovat keskenään hyvin erinäköisiä, joka tekee kahviosta sekavan vaikutelman.

Kahvion valaistus on hieman heikompi kuin suositusten mukainen 300 luksia. Kahvion valaistusvoimakkuus on 250 luksia. Valaistus on tasainen ja häikäisemätön.

Parannusehdotukset:	1	2	3	T	H	S
• Ovipumpun keventäminen		X			X	
• Käsijohteen lisääminen itsepalvelutiskin reunaan			X		X	
• Palvelutiskin katossa olevan palaneen lampun vaihto			X		X	
• Valaistuksen parantaminen sekä kahvioissa että itsepalvelutiskillä			X		X	
• Kahvion selkeyttäminen kalusteita vaihtamalla ja siirtämällä			X	X		

7.8 Katsomo

Kuva 7. Jäähallin katsomon portaita ja penkkejä.

Jäähallin katsomo on nousevalattiainen. Porrasaskelmien lukumäärä katsomossa on 8 kpl. Portaat ovat esteettömyyssuosituksia kapeammat (700 mm). Porrasaskelmat ovat suosituksiin nähden liian korkeat (200 mm). Askelrytmi ei pysy tasaisena nousunvaihtelujen vuoksi. Katsomon portaista joka toinen porrasaskelma on vaneria ja joka toinen askelma on betonia. Porrasaskelmien syvyys puolestaan pysyy riittävänä, vaikka portaiden koot vaihtelevat. Portaiden väritys on harmaa lukuun ottamatta vaneriportaiden etureunoja, jotka ovat puunväriset. Kompastumisvaaran vähentämiseksi portaita voisi vielä korostaa maalamalla ne kokonaan kirkkaamman värisiksi tai lisäämällä askelmien etureunoihin selkeät kontrastiraidat. Portaista puuttuvat käsijohteet. Portaiden kapeuden johdosta käsijohteiden lisääminen vaikeuttaisi istumaan pääsyä ja aiheuttaisi törmäämisvaaran.

Katsomon penkit erottuvat harmaasta taustastaan hyvin tummuuskontrastinsa ansiosta. Pehmeät penkit ovat tumman siniset ja kovat penkit ovat mustia. Pyörätuolipaikkoja katsomossa ei varsinaisesti ole. Katsomoon ei ole mahdollista päästä pyörätuolilla ilman avustajia. Pyörätuolilla peliä seuraamaan tulleet katsojat on kannettu portaat ylös ja opastettu jäämään portaiden yläpään käytävän leveimmälle kohdalle (2 150 mm).

Katsomo on valaistu riittävästi. Pelivalaistuksen ollessa päällä katsomon valaistus on 350 ó 500 luksia.

Parannusehdotukset:	1	2	3	T	H	S
<ul style="list-style-type: none"> Portaiden värin vaihtaminen tai askelmien etureunojen merkitseminen kontrastiraidoilla 		X			X	
<ul style="list-style-type: none"> Pyörätuolipaikkojen lisääminen 		X				X
<ul style="list-style-type: none"> Pyörätuolipaikkojen opasteiden lisääminen 		X			X	

7.9 Esteetön WC

Vanhemman jäähallin puolella ei ole esteetöntä wc-tilaa vaan se sijaitsee uudemman jäähallin puolella. Wc-tilaan ei pääse kulkemaan esteettömästi, koska sinne johtavan käytävän varrella on raskas ovi. Oven avaamiseen vaadittava voima on 43 N. Esteettömään wc-tilaan voi kulkea myös ulkoa, mutta silloin joutuu kulkemaan kahden oven kautta. Kulkua esteettömään wc-tilaan ei ole opastettu.

Tilaopaste esteettömään wc-tilaan löytyy wc-tilan ovesta. Siinä on ISA-ötunnus. Opasteen teksti on suositusten mukaisella korkeudella ja siinä on myös erottumista helpottava tummuuskontrasti taustan ja kirjaimien välillä. Oven pinta on kiiltävä ja siten saattaa hankaloittaa opasteen lukemista. Valaistus on opasteen kohdalla riittävä ja tasainen. Opasteen tulisi kuitenkin suositusten mukaan sijaita seinässä oven avautumispuolella, koska ovesa oleva opaste voi aiheuttaa törmäysvaaran.

Esteettömän wc-tilan ovi on vaikea hahmottaa seinästä, koska tummuuskontrasti puuttuu. Oven välittömässä läheisyydessä on tilaa riittävästi leveys- ja syvyysuunnassa. Oven vapaa kulkuaukko on myös riittävän leveä. Sisäpuolella oven aukeamispuolella ei ole riittävästi tilaa, koska käsipaperiteline on tiellä. Ovi on riittävän kevyt avata ja sen pystyy avaamaan ja sulkemaan sekä myös lukitsemaan yhdellä kädellä. Ovesta puuttuu sisäpuolelta vaakasuuntainen lankavedin. Wc-tilan ja käytävän välissä ei ole lainkaan kynnyksiä.

Wc-tilassa vapaa tila jakautuu istuimen molemmiin puolin. Vapaan tilan leveys ja syvyys istuimen edessä on liian pieni (molemmat 1 300 mm). Istuimen ja seinän väliin ei jää kummallekaan puolelle riittävästi tilaa. Toiselle puolelle olisi saatu riittävä vapaa tila, jos istuin olisi sijoitettu selkeästi jompaankumpaan reunaan. Tällä hetkellä edestä katsoen vasemmalle jää vapaata tilaa 420 mm ja oikealle puolelle jää vapaata tilaa 500 mm.

Kuva 8. Esteettömän wc-tilan wc-istuimen ympäristöineen.

Wc-istuimen korkeus (450 mm) jää hieman alle suositusten mukaisesta korkeudesta. Wc-istuimessa on ylös- ja alaspäin kääntyvät käsitet molemmilla puolilla. Käsituessa on wc-paperiteline. Käsitet eivät ole suositusten mukaisella korkeudella (660 mm) eivätkä etäisyydellä (530 mm) toisistaan. Käsitet ovat myös liian lyhyet.

Ne ulottuvat vain 50 mm istuimen etureunan ohitse. Wc-tilassa ei ole ollenkaan käsisuihkua. Seinässä olevaan wc-paperitelineeseen ylettyy hyvin istuimelta.

Wc-tilassa on kiinteä käsienspesuallas. Vapaa tila käsienspesualtaan edessä on liian kapea (850 mm). Syvyysuunnassa pesualtaan edessä on riittävästi tilaa. Pesualtaan korkeus on myös riittävä. Pesualtaan alle jäävä tila on korkeus- (500 mm) ja syvyysuunnassa (250 mm) liian pieni. Polvitilaa vähentää mm. hajulukko. Vapaa tila pesualtaan

alla on riittävän leveä. Pesualtaassa on esteettömyyssuositusten mukainen yksiotehana.

Wc-tilasta puuttuu saippuateline. Käsipyöheteline on liian korkealla (1 040 mm). Wc-tilan roska-astia on käytettävissä yhdellä kädellä eikä estä liikkumista tilassa. Wc-tilasta puuttuvat yhtenäiset liikkumista ja toimimista helpottavat tukikaiteet. Wc-tilassa ei ole vaatekoukkuja, laskutasoa tai hyllyä. Wc-tilassa on puolipeili suositusten mukaisella korkeudella. Peilin yläreuna on hieman liian matalalla (1 850 mm), että eripituiset kävelevät henkilöt näkisivät siitä itsensä.

Wc-tilan lattia on märkänäkin luistamaton.

Wc-tilassa ei ole hälytyslaitetta, jolla voisi hälyttää apua ongelmatilanteessa.

Wc-tilan valaistus on puutteellinen (220 luksia). Valaistus on kuitenkin tasainen ja häikäisemätön. Väri- ja kontrastierot helpottavat tilan hahmottamista. Seinät ovat tummanharmaat. Valkoisten kalusteiden ja varusteiden hahmottaminen valkoisesta lattiasta voi olla mahdollisesti hankalaa.

Parannusehdotukset:	1	2	3	T	H	S
• Esteettömän kulun suunnitteleminen		X				X
• Opasteiden lisääminen		X				X
• WCótilan oven hahmotettavuuden parantaminen			X		X	
• Käsipaperitelineen siirtäminen			X		X	
• Vaakasuuntaisen lankavetimen lisääminen oven sisäpuolelle			X		X	
• Käsitukien uusiminen		X			X	
• Käsisuihkun lisääminen			X		X	
• Saippuatelineen lisääminen			X		X	
• Yhtenäisten tukikaiteiden lisääminen		X			X	
• Vaatekoukkujen lisääminen			X		X	
• Hälytysjärjestelmän hankinnan selvitys	X					X
• Valaistuksen parantaminen		X			X	

7.10 Pukeutumis- ja peseytymistila

Kartoitin Väepeli-nimisen pukeutumis- ja peseytymistilan, koska se oli ainoa vapaana oleva pukeutumis- ja peseytymistila kartoitushetkellä. Jäähallin pukeutumis- ja peseytymistilat ovat hyvin samankaltaisia muuten, mutta osaan tiloista pääseminen on hankalaa korkean kynnyksen vuoksi. Tähän pukeutumis- ja peseytymistilaan on esteetön kulku suoraan liikuntatilasta.

Kulkua tilaan ei ole opastettu muuten kuin sisääntulokäytävän pohjakartan kuvassa. Pukeutumis- ja peseytymistila on merkitty opasteella. Opaste on ovesa. Opasteen tulisi sijaita seinässä oven aukeamispuolella törmäysvaaran välttämiseksi. Opasteen teksti on suositusten mukaisella korkeudella ja sen kirjaisinkoko on suositusten mukainen. Opasteessa on myös erottumista helpottava tummuuskontrasti oven ja tekstin välillä. Oven pinta on liian kiiltävä ja voi siten vaikeuttaa opasteen lukemista. Valaistus on myös epätasainen opasteen kohdalla.

7.10.1 Pukeutumistila

Pukeutumistilan sininen ovi on helposti hahmotettavissa seinästä. Vapaata tilaa oven välittömässä läheisyydessä on riittävästi sekä leveys- että syvyysuunnassa. Myös oven vieressä aukeamispuolella on vapaata tilaa riittävästi. Kynnys on riittävän matala. Ovi on liian raskas avata (30 N). Ovessa olevaa ovipumppua keventämällä oven saisi helpommin avattavaksi.

Kuva 9. Pukeutumistila.

Pukeutumistila on riittävän leveä ja siellä on myös syvyysuunnassa riittävästi vapaata tilaa.

Lattiamateriaali ei ole märkänäkään liukas.

Pukeutumistilassa ei ole yhtenäisiä tukikaiteita. Seinillä olevien säilytyshyllyjen luokse ei pääse apuvälineen kanssa, koska edessä on kiinteä penkki. Hyllyjä on vain yhdellä korkeudella. Pukeutumistilassa on vaatenaulakoita. Niitä on vain yhdellä korkeudella. Vaatenaulakoiden luokse ei pääse apuvälineen kanssa edessä olevan kiinteän penkin vuoksi. Penkki on suosituksia matalampi (430 mm) ja kapeampi (510 mm). Penkki on riittävän pitkä. Penkit erottuvat tummuuskontrastina taustastaan. Pukeutumistilassa on pistorasia. Pistorasia on liian ylhäällä (1 780 mm) pyörätuolilla liikkuvan henkilön käytettäväksi. Tilassa ei ole peiliä.

Tilan valaistus on hyvä. Valaistusta ei pystynyt kartoitushetkellä luotettavasti mittaamaan, koska ikkunoista tuli pukeutumistilaan valoa. Lattia erottuu tummuuskontrastina seinistä.

Tilasta puuttuu esteetön wc. Yhdessä pukeutumistiloista olisi hyvä olla esteetön wc. Sen puuttuminen pukeutumistilasta hankaloittaa esimerkiksi liikuntaesteisen harrastajan pukeutumis- ja peseytymistilannetta.

Parannusehdotukset:	1	2	3	T	H	S
• Pukeutumistilaan johtavan opasteen lisääminen			X		X	
• Valaistuksen parantaminen oven ulkopuolella			X		X	
• Esteetön wc-tila puuttuu		X				X
• Pistorasioiden lisääminen matalammalle		X				X
• Ovipumpun keventäminen		X				X

7.10.2 Peseymistila

Peseymistilan sininen ovi on helposti hahmotettavissa. Vapaa tila oven välittömässä läheisyydessä on riittävän leveä ja tilaa on riittävästi myös syvyysuunnassa. Oven aukeamispuolella ei ole kartoitushetkellä tarpeeksi tilaa (250 mm). Oven vieressä pukeutumishuoneen puolella on pulpetti, joka on helposti siirrettävissä pois. Oven vapaa leveys on liian kapea (710 mm) ja voi estää tilaan pääsyn. Ovella on myös liian korkea kynnys (25 mm). Ovi on riittävän kevyt avata. Sen pystyy avaamaan ja sulkemaan sekä lukitsemaan yhdellä kädellä. Ovesta puuttuu sisäpuolelta vaakasuuntainen lankavedin.

Peseymistila on riittävän leveä. Myös syvyysuunnassa on riittävästi tilaa. Lattia on märkänäkin luistamaton.

Suihkuun mennessä ei ole tasoeroja. Suihkupaikassa on riittävästi vapaata tilaa, jolloin paikka soveltuu myös pyörätuolin käyttäjälle. Suihkutila on iso, avoin tila. Suihkussa ei ole kiinteää, mieluiten seinälle kääntyvää, istuinta. Suihkupaikan seinässä ei ole yhtenäisiä tukikaiteita eikä pystytukea.

Kuva 10. Peseytymistilan suihkut.

Suihkun korkeus ei ole säädettävissä suositusten mukaan. Suihku on kiinteä ja suosituksia korkeampi (2 000 mm). Suihkussa ei ole irrallista käsisuihkua. Suositeltava ratkaisu olisi käsisuihku, joka voidaan kiinnittää pystytangossa halutulle korkeudelle välillä 700 ó 1 900 mm lattiasta. Suihkussa on automaattinen sekoittaja.

Peseytymistilan valaistus on puutteellinen (220 luksia), mutta tasainen ja häikäisemätön. Väri- ja kontrastierot helpottavat tilan hahmottamista.

Peseytymistilasta puuttuu hälytyslaite, jolla voisi hälyttää apua ongelmatilanteessa.

Parannusehdotukset:	1	2	3	T	H	S
• Vaakasuuntaisen lankavetimen lisääminen oven sisäpuolelle		X			X	
• Yhtenäisten tukikaiteiden lisääminen suihkutilaan (500 mm:n ja 900 mm:n korkeudelle lattiasta)		X			X	
• Pystytuen lisääminen suihkupaikan seinään		X			X	
• Valaistuksen parantaminen		X			X	
• Hälytyslaitteen hankinnan selvitys	X					X

7.11 Liikuntatila / jäähalli

Jäähallissa on kuusi pukeutumistilaa, joista neljästä on esteetön kulku liikuntatilaan. Välinevarastoon pääsee esteettömästi liikuntatilasta.

Kartoitushetkellä jäähallin valaistusta heikensi valaisimista puuttuvat heijastimet. Ne olivat kesätauolla huollossa puhdistettavina. Otteluvalaistuksen valonvoimakkuus jäi kaukalon sisäpuolella mitattaessa hieman alle suositusten (480 luksia).

Kuva 11. Kaukalo ja vaihtoaitio sekä ylhäällä katsomo.

Kentän ympärillä on riittävän leveä reuna-alue. Vaihto- ja jäähyaitioista ei ole esteetöntä pääsyä jäälle tasoeron vuoksi eikä niistä ole jäänpinnan tasolle asti avautuvia matalia ovia. Kartoitushetkellä vaihtoaitiossa on kompastumisvaaran aiheuttava irrallaan oleva kumimatto.

Parannusehdotukset:	1	2	3	T	H	S
• Tasoeroton kulku jäälueelle		X				X
• Kompastumisvaaran aiheuttavien esineiden poistaminen aitioista	X			X		

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että esteettömyyskartoituksen perusteella tämän Pirkanmaalaisen jäähallin rakennetussa ympäristössä oli huomattavia epäkohtia, kuten esimerkiksi valaistuksessa on paljon parannettavaa lähtien piha-alueelta portaisiin ja käytäviin. Käytävässä on kompastumisvaaran aiheuttava yläkerran kahvioon ja henkilökunnan tiloihin vievien portaiden alin porraskäytävä. Käytävän huono valaistus lisää tässä kompastumisvaaraa. Kartoittamani portaat ovat myös huonosti valaistuja kompastumisvaaran aiheuttaen. Lisäksi kaikki ovet kartoittamallani alueella ovat liian raskaita.

Ovista sisäänpääsy on hankalaa esimerkiksi henkilöille, jotka liikkuvat apuvälineen avulla tai työntävät lastenvaunuja tai ó rattaita. Yleisellä järjestyksenpidolla, huolloilla ja siivouksella saadaan myös vaikutettua tilan saavutettavuuteen ja esteettömyyteen.

Kunnossa olevia asioita jäähallissa on esimerkiksi värikontrastien runsas käyttö. Etenkin ovet ovat helposti havaittavissa värikontrastien avulla. Jäähallin lattiamateriaalit ovat hyviä, tasaisia ja märkänäkin luistamattomia. Alakerran kahvion sisäänkäynnin esteettömyys Mestis-otteluissa on myös viihtyvyyden ja tasa-arvoisuuden kannalta tärkeä asia. Esille nostettavaa on myös oviaukkojen riittävä leveys. Ovien aukeamispuolella ja välittömässä läheisyydessä on lähes aina riittävästi vapaata tilaa. Pukeutumis- ja peseytymistila on myös tilava.

9 POHDINTA

Esteettömyyskartoituksessa käyttämäni ESKEH-menetelmä oli selkeä ja helppokäyttöinen. Kartoituslomakkeiden täyttäminen ohjasi kartoitusta vaihe vaiheelta. Kartoituslomakkeilla on eri kohtien mittakriteerit, joten niitä ei joudu etsimään mistään erikseen. Lisätietoja ja ó tarkennuksia löysin helposti ESKEH-menetelmän oppaasta, öRakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus ó Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle.

Jäähallin katsomoon vievissä portaissa on metalliset avoaskelmat. Aikanaan, kun jäähallia rakennettiin talkoovoimin kiireellä, oli tämä todennäköisesti helpoin ja myös ajalle tavanomainen ratkaisu jäähalleissa. Rakennusmääräyskokoelman F2-osan mukaan esteettömissä portaissa ei tule käyttää avoaskelmia, koska ne aiheuttavat kompastumisvaaran. (Suomen rakentamismääräyskokoelman osa F2, 2001).

Esteetön wc-tila tehtiin uudemman jäähallin puolelle sitä rakennettaessa. Aikaisemmin kartoittamani jäähallin puolella oli esteetön wc-tila hallimiehen huoneen yhteydessä. Tilaan oli mahdoton päästä pyörätuolilla kapean oviaukon, korkean kynnyksen sekä jyrkän kääntymiskulman takia. Tällä hetkellä käytössä on siis ainoastaan uudemman

jäähallin puolella oleva esteetön wc-tila. Rakentamismääräyskokoelman F1-osan mukaan pyörätuolin tai pyörällisen kävelytelineen avulla liikkuvien henkilöiden käytettävissä pitää olla tarpeelliseksi katsottava määrä wc-tiloja. Tällaisiin tiloihin täytyy pääsy olla suoraan aulasta, käytävästä tai muusta vastaavasta tilasta. (Suomen rakentamismääräyskokoelman osa F1, 2001.)

Ratkaisut, joita havaitsin esteettömyyskartoitusta tehdessäni, ovat hyvin tyypillisiä muissakin tämän ikäisissä ja kokoisissa jäähalleissa. Osa ratkaisuista vaikuttaa siihen, että jäähallit eivät ole kaikkien saavutettavissa. Saavutettavassa rakennetussa ympäristössä huomioidaan monenlaisten yleisöjen tarpeet. (Kulttuuria kaikille www-sivut, 2016). Yhdenvertaisuuslaissa kielletään syrjintä mm. terveydentilaan tai vammaisuuteen liittyvän syyn perusteella. (Yhdenvertaisuuslaki. 1325/2014, 8§). Liikuntalain tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta liikunnassa. (Liikuntalaki 390/2015, 2§). Suomen perustuslaissa velvoitetaan, että ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan mm. terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Suomen perustuslaki 731/1999, 6§). Monessa laissakin siis edellytetään tasa-arvoisuutta liikkumisen ja osallistumisen suhteen.

Jäähalli hyötyisi varmasti esteettömyyden lisäämisestä. Esteetön katsomoon pääsy ja liikuntaesteisten katsomopaikat lisääisivät todennäköisesti pyörätuolilla jääkiekkoa katsomaan tulevien henkilöiden määrää. Väestön ikääntyessä myös jääkiekon katsojista osa tulee tarvitsemaan esteetöntä jäähallia. Toisaalta myös pienten lasten kanssa jääkiekkoa seuraamaan tulevat pääsisivät helpommin liikkumaan jäähallissa. Lisäksi jääkiekon henkilökunnasta joku saattaa tilapäisesti tai pysyvästi joutua käyttämään liikkumisen apuvälineitä. Kun jäähallissa olisi jo otettu huomioon esteettömyys, ei uusi tilanne toisi suuria hankaluuksia työtehtäviä tehdessä eikä työpaikalle pääsemisessä. Jäähalliin töihin voitaisiin ottaa myös liikuntaesteisiä henkilöitä, kun esteettömyysasiat olisivat kunnossa.

Opinnäytetyöni teoriaosuuden pääkäsitteiksi valitsin esteettömyyden, saavutettavuuden, kartoitusmenetelmät sekä esteettömyyssuosituksen. Nämä käsitteet kattavat mielestäni opinnäytetyöni aihealueen.

Halusin tarkentaa teoriaosuutta tarkastelemalla erikseen vielä esteettömyyttä rakennetun ympäristön esteettömyyden näkökulmasta. Rakennetun ympäristön esteettömyyden jaoin vielä liikuntatilojen ja jäähallien esteettömyyden näkökulmiksi. Saavutettavuudesta puolestaan otin yleisten määritelmien lisäksi vielä rakennusten saavutettavuuden. Kartoituskäytännöstä määrittelin pääasiassa ESKEH-menetelmän, koska se on minulle tutuin ja nykyään myös rakennetun ympäristön esteettömyyskartoituksissa paljon käytetty antaen puolueetonta mittatietoa kohteesta. (Kilpelä 2013, 13).

Opinnäytetyössäni mainittujen tilojen lisäksi katsoin vielä, kuinka saavutettavuus ja esteettömyys on huomioitu kartoittamani jäähallin verkkosivuilla. Verkkosivuilta löytyi alueen kartta Yhteystiedot-sivulta, mutta muuta opastusta sieltä ei löytynyt. Verkkosivut löytyvät helposti, mutta tieto saavutettavuudesta ja esteettömyydestä jää kovin vähäiseksi.

Tämän opinnäytetyön tekemisen yksi isoista ongelmista on ollut alkuun pääseminen. Halusin kartoittaa paikkakuntani jäähallin, mutta alussa se herätti voimakasta vastustusta halliyhtiössä lähinnä kustannusten pelon takia. Olisin päässyt tekemään opinnäytetyötäni aikaisemmin, jos olisin vaihtanut kohdetta enkä olisi pitänyt kiinni alkupe- räisestä ajatuksestani. Loppujen lopuksi sain kuitenkin aloittaa esteettömyyskartoituk- sen ja opinnäytetyön jäähallissa kerrottua, että tekemäni kartoitus ei sido eikä vel- voita jäähalliyhtiötä mihinkään.

Opinnäytetyöni aloitin tekemällä ensimmäisen esteettömyyskartoituksen. Sen tekemi- nen kuului myös suorittamaani Esteettömyyskartoittajan koulutukseen. Ensimmäisen esteettömyyskartoituksen tekemiseen kului aikaa paljon kokemattomuudestani joh- tuen, joten osa alueista jäi silloin kartoittamatta. Syksyllä tein toisen esteettömyyskar- toituksen. Samaan aikaan etsin teoriaosuuden materiaalia. Joulun jälkeen sain teoria- osuuden koottua ja kirjoitettua.

Tarkoitukseni oli kartoittaa myös henkilökunnan tilat. Henkilökunnan tiloihin pää- see käytännössä kolmea eri reittiä, mutta yksikään niistä ei ole esteetön eikä myöskään helposti muutettavissa esteettömäksi. Asiaa pohdittuani päätin jättää henkilökunnan tilat pois esteettömyyskartoituksesta.

Esteettömyyskartoitusta tehdessäni ja näin jälkeenpäinkin harmittamaan jäi kaltevuusmittarin puuttuminen. Pihan, jäähallin käytävän lattian, portaiden sekä katsomon kaltevuuden mittaaminen olisi tuonut lisäarvoa ja ó tietoa esteettömyyskartoitukselle. Kyselyistäni huolimatta en onnistunut saamaan kaltevuusmittaria käyttöni. Jäähallista jäi vielä kartoittamatta henkilökunnan tilat, sauna- ja VIP-tilat. Lisäksi viereinen uudempi jäähalli on kartoittamatta kokonaan.

Tulevaisuudessa jäähallin esteettömyyskartoitusta voisi jatkaa kartoittamalla vanhemmasta jäähallista kartoittamatta jääneet tilat ja uuden jäähallin puoli. Uudesta jäähallista on kartoitettu ainoastaan esteetön wc-tila.

Olen useaan eri kertaan maininnut tässä työssä, että esteettömyys koskettaa meitä kaikkia. Haluaisinkin, että työstäni olisi hyötyä myös tulevaisuudessa. Toivoisin myös, että havaitsemiini puutteisiin tehtäisiin tulevaisuudessa korjauksia.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on kehittänyt minua tarkkailemaan ympäristöä jokaisen ihmisen kulkemisen ja pärjäämisen näkökulmasta. Paneutuminen esteettömyyteen mahdollistaa kohdallani kuntoutusohjaajan työssä eri tilanteiden huomioon ottamisen monipuolisesti. Esteettömyys liittyy ihmisen toimintakyvyn säilymiseen. Koteihin ja muuhun ympäristöön tehdyt muutostyöt auttavat mm. ikäihmisiä tai vammaisia asumaan kodeissaan pidempään, turvallisemmin ja laadukkaammin. Heillä on mahdollisuus myös osallistua harrastuksiin, kulttuuri- ja urheilutapahtumiin, kun esteettömyys on huomioitu kattavasti ympäristössä. Nykyisessä ja tulevaisuuden rakentamisessa sekä ympäristön suunnittelussa huomioon otettavat esteettömyyttä edistävät ratkaisut parantavat meidän kaikkien pärjäämistä kaikissa tilanteissa. Lisäksi esimerkiksi vammasta tai sairaudesta johtuvissa kuntoutuksissa käytetään liikuntaharjoittelua kuntoutuksen keinona. Liikuntaharjoittelu lisää psyykkistä jaksamista ja hyvinvointia lihasvoiman ja kestävyyskunnan lisäksi. (Kuntoutusportin www-sivut, 2016.) Usein kuntoutujilla on käytössään apuvälineitä. Liikuntaharjoittelua heidän kohdallaan hankaloiittaa, jos liikuntatilat eivät ole saavutettavia.

Käytännössä olen oppinut poimimaan erilaisista lähteistä olennaisimmat asiat ja myös suhtautumaan lukemaani tarvittaessa kriittisesti. Tätä työtä tehdessäni olen saanut varmuutta havaita epäkohtia erilaisissa rakennetuissa ympäristöissä.

Jatkotoimenpiteenä on tutkia, voiko käynnissä olevan peruskorjauksen yhteydessä korjata joitakin esteettömyyskartoituksessa havaittuja epäkohtia. Olen esittänyt työnsäni parannusehdotuksia havaitsemiini epäkohtiin. Osa epäkohdista on korjattavissa helposti jo normaalien huoltotoimien yhteydessä vähäisin kustannuksin. Niiden korjaamiseen olisikin hyvä kiinnittää ensin huomiota. Suurempia ja kustannuksia aiheuttavia korjauksia halliyhtiö voisi käsitellä hallituksen kokouksessa ja tehdä niihin liittyvät päätökset. Olen kertonut halliyhtiön toimitusjohtajalle, että osallistuisin mielelläni myös kokoukseen kertomaan esteettömyyskartoituksestani.

Tekemästäni esteettömyyskartoituksesta on jäähallille hyötyä todennäköisesti myös tulevaisuudessa. Esteettömyyskartoitusta voidaan käyttää anottaessa opetus- ja kulttuuriministeriöstä tarvittaessa lisää korjausavustusta. Sen avulla korjausavustuksen määrää voidaan myös arvioida. Esimerkiksi Liiku terveemmäksi esteettä -seminaarissa Mikkelissä (2015) Itä-Suomen opetus- ja kulttuuritoimen johtaja Matti Ruuska totesi, että yhteenkään liikuntapaikkaan, jossa on puutteita liikuntaesteettömyydessä, ei myönnetä valtionavustusta. Opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää hakuohjeessaan, että rakentamisavustushakemuksiin liitetään hanketta koskeva esteettömyyselvytys ja peruskorjausten osalta esteettömyyskartoitus. (Ruuska 2015.)

LÄHTEET

- Esteettömyystiedon keskuksen www-sivut. Viitattu 21.10.2015. www.esteeton.fi
- Esteetön rakennus ja ympäristö. 2007. Tampere. Rakennustietosäätiö. Viitattu 28.10.2015.
- Finhockeyn www-sivut. Viitattu 29.1.2016. www.finhockey.fi
- Helsingin kaupungin www-sivut. Viitattu 12.2.2016. www.hel.fi
- Invalidiliiton www-sivut. Viitattu 28.10.2015. www.invalidiliitto.fi
- Jäähallit ja tekojääkentät. 1999. Helsinki; Opetusministeriö. Liikuntapaikkajulkaisu 71. Viitattu 23.2.2016.
- Jääkiekkoliiton virallisten verkkopalveluiden www-sivut. Viitattu 15.2.2016. www.leijonat.fi
- Karinharju, K. Tupala, R. Kuusiluoma, R-K. Jaakkola-Hesso, S. Tommila, H. Törne, M. & Vuorsola, S. 2014. Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätöksenteon tueksi. LIEKA ó hankkeen loppuraportti. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 25.1.2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-633-132-7>
- Kemppainen, E. 2011. Esteetön yhteiskunta YK:n keinoin. Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 50/2011. Viitattu 28.10.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085021>
- Kemppainen, E. 2008. Kohti esteetöntä yhteiskuntaa. Yhteiskuntapolitiikan normatiiviset keinot esteettömyyden edistämiseksi. Stakesin raportteja 33/2008. Viitattu 5.2.2016. <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R33-2008-VERKKO.pdf>
- Kilpelä, N. & Saari, A. 2013. Esteettömyyden edistäminen lähtee faktojen tunnistamisesta. Liikunta ja tiede 6. 86 ó 87.
- Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu 106.
- Kulttuuria kaikille www-sivut. Viitattu 28.10.2015. www.kulttuuriakaikille.info
- Kuntoutusportin www-sivut. Viitattu 1.3.2016. www.kuntoutusportti.fi
- Liikuntalaki. 2015. L 10.4.2015/390
- Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja. 2015. Helsinki. Valtion liikuntaneuvosto. Viitattu 21.10.2015. www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Liikunta/liikuntapaikat/liitteet/www_liikuntapaikkarakentamisen_suunta.pdf
- Liikuntatieteellisen seuran www-sivut. Viitattu 21.1.2016. www.lts.fi

Maankäyttö- ja rakennuslaki. 1999. L 5.2.1999/132.

Mestiksen www-sivut. Viitattu 21.10.2015. www.mestis.fi

Nissinen, K. & Möttönen, V. 2013. Sisäliikuntapaikkojen kysynnän ja tarjonnan nykytila. VTT. Opetus- ja kulttuuriministeriön tutkimus. Viitattu 29.1.2016. <http://www.vtt.fi/inf/pdf/technology/2013/T136.pdf>

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut. Viitattu 21.10.2015. www.minedu.fi

Pesola, K. 2009. Esteettömyysopas ó mitä miksi miten. Invalidiliiton julkaisuja O.39. Helsinki: Tyylipaino Oy. Viitattu 1.3.2016. http://www.cultureforall.info/doc/tietopaketti_oppaat/esteettomyysopas.pdf

Porthan, P. 2015. Laki kieltää kaikenlaisen syrjinnän. It (Invalidiliitto) 2, 24627

Raunio, J. 2004. Lempäälän kisa ó sata vuotta samalla radalla. Tampere. Domus Offset Oy.

Ruohola, T. 2014. Hyvä suunnittelu auttaa onnistumaan jäähallien peruseräparannushankkeissa. Kuntatekniikka 2, 22.

Ruskovaara, A., Rissanen, H-L., Rasa, J., Seppälä, J & Laakso, J. 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus ó Opas kartoituksen tekijälle ja tilaajalle. Invalidiliiton julkaisu.

Ruuska, M. 2015. Esteettömyys ja liikuntapaikkojen rakentamisavustukset. Liiku terveemmäksi esteettä seminaari Mikkelissä. 7.10.2015

Sport England www-sivut. Viitattu 20.1.2016. www.sportengland.org

Suomen perustuslaki. 1999. L 11.6.1999/731.

Suomen Rakentamismääräyskokoelma. Osa F1. Esteetön rakennus. Määräykset ja ohjeet. 2005.

Suomen Rakentamismääräyskokoelma. Osa F2. Rakennuksen käyttöturvallisuus. Määräykset ja ohjeet. 2001.

Suomen vammaisurheilu ja ó liikunta, VAU:n www-sivut. Viitattu 21.10.2015. www.vammaisurheilu.fi

Tampereen yliopiston www-sivut. Viitattu 28.10.2015. www.uta.fi

Tanskanen, I. & Suominen-Romberg, T. 2009. Esteettömästi saavutettavissa. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 82. Turku. Turun ammattikorkeakoulu.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. Viitattu 5.2.2016. www.thl.fi

Tupala, R. Kuusiluoma, R-K. Karinharju, K. Jaakkola-Hesso, S. Tommila, H. & Laitinen, M. 2015. Välineitä esteettömyyden arviointiin ja kehittämiseen liikuntapaikkarakentamisessa. LIEKA II ó hankkeen loppuraportti. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 25.1.2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-633-188-4>

Turvallinen kaupunki www-sivut. Viitattu 3.2.2016. www.turvallinenkaupunki.fi

Yhdenvertaisuuslaki. 2014. L 20.12.2014/1325

ESTEETTÖMYYSKARTOITUS JÄÄHALLI 16.6.2015

1. Kohteen tiedot

Rakennuksen nimi	
Käyttötarkoitus	Jäähalli
Osoite	
Kerrosluku	2
Omistaja	
Rakennusvuosi	1995
Korjausvuosi	Kokous- ja saunatilat valmistuivat 1997, kahvio- ja toimistotilat valmistuivat 1998, laajennettiin (2.halli) 2010, peruskorjaus 2014 ó 2016
Kartoituspäivämäärä	16.6.2015
Kartoittaja	Sari Laakso
Käytetty kartoitusmenetelmä	ESKEH-kartoitusmenetelmä sekä liikuntapaikkojen kartoituslomakkeet
Yhteyshenkilö	

JOHDANTO

Tämän esteettömyyskartoituksen tarkoitus on ollut kartoittaa osa pirkanmaalaista jäähallia. Kartoitus on tehty Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyyskartoittajan peruskurssin harjoitustyönä. Kartoituksen kohteena on vanhemman hallin (Halli 1) sisäänkäynti, sisääntulokäytävä, portaat katsomoon ja yläkahvioon, esteetön wc, yksi kuudesta pukukopista (Vääpeli) sekä jääkiekkokaukalo ja aitiot. Kartoittamatta 16.6.2015 jäivät saapuminen jäähalliin, piha-alue, yläkahvio, alakahvio, katsomo, sauna- ja vip-tilat sekä muut pukukopit. Jouduin rajaamaan kartoittamisalueen ajanpuutteen vuoksi (kartoitusluvan ja tehtävän palautuspäivän välinen aika). Tarkoitukseni on jatkaa kartoittamista opinnäytetyötäni varten myöhemmin. Kartoitushetkellä pukukopeista muut olivat käytössä, joten siksi valitsin Vääpelin kartoituksen kohteeksi. Tarkoituksena oli luoda kokonaiskuva kartoittamani alueen esteettömyydestä. 4.11.2015 jatkoin kartoittamista. Tällöin kartoitin piha-alueen, alakahvion ja katsomon.

Tarkastelin edellä mainitun kohteen toimivuutta eri käyttäjäryhmien näkökulmat huomioiden. Menetelmänä käytin rakennetun ympäristön kartoitusmenetelmää, ESKEH:iä. Käytin sen sisältämiä kartoituslomakkeita ja ó kriteerejä, jotka perustuvat suosituksiin ja määräyksiin. Lisäksi käytin liikuntapaikkojen kartoituslomakkeita.

Raportissa tulee esille kartoituksen tulokset. Lisäksi raportista löytyvät annetut suositukset ja toimenpide-ehdotukset mahdollisten kartoituksessa havaittujen puutteiden korjaamiseksi. Suositukset ja toimenpide-ehdotukset **eivät velvoita mihinkään jatkotoimenpiteisiin** vaan ovat vain **nimenoman ehdotuksia**. Tässä raportissa ei kuitenkaan anneta yksityiskohtaisia suunnitteluohjeita, kustannusarvioita tai aikataulua. **Rakenteellisiin muutoksiin on teetettävä erilliset suunnitelmat ja haettava tarvittavat luvat.**

Toimenpide-ehdotukset on luokiteltu puutteen aiheuttaman vaaran tai haitan sekä toimenpiteen toteuttamistavan mukaan. Jos kohteessa on havaittu vaaraa aiheuttavia tekijöitä, ne tulisi korjata kiireellisemmin. Myös kulkua estäviin tai vaikeuttaviin puutteisiin tulee reagoida mahdollisimman nopeasti ja sisällyttää ne olemassa oleviin korjausohjelmiin tai toteuttaa erilliskorjauksina. Vaaraa aiheuttavien puutteiden lisäksi voidaan heti toteuttaa myös helposti tehtävissä olevat muutokset eli yksinkertaisilla toimintatavan muutoksilla sekä huolto- ja kunnossapitotöinä järjestyvät asiat. Toimenpide-ehdotukset on esitetty yhteenvetolaatikossa kunkin kappaleen lopuksi.

Käytetyt luokat ovat seuraavat:

1 = Aiheuttaa vaaran

2 = Estää kulun tai toiminnan

3 = Vaikeuttaa kulkua tai toimintaa

T = Toimintatavan muutoksella järjestyvät asiat

H = Huolto- ja kunnossapitotehtävinä järjestyvät asiat

S = Suunnittelua, investointeja tai rakenteellisia muutoksia vaativat toimenpiteet

Esteettömyyskartoituksen kriteereinä käytettiin ESKEH-projektissa koottua kriteeristöä, jonka pohjana ovat olleet mm. Suomen rakentamismääräyskokoelma (osat F1, F2 ja G1), Rakennustietosäätiön ylläpitämä RT-kortisto sekä Esteetön rakennus ja ympäristö suunnitteluopas.

KARTOITUSTULOKSET

SISÄÄNKÄYNTI

Sisäänkäynti on esteetön, kun

- sisäänkäynnin sijainti on opastettu
- sisäänkäynti on katettu ja valaistu eli helposti hahmotettavissa rakennuksen julkisivusta
- sisäänkäynnille on esteetön kulku
- ovet avautuvat automaattisesti
- sisäänkäynnin edusta on kova, tasainen ja luistamaton
- sisäänkäynnin luona ei ole kompastumis-, tormäys-, kiinnitakertumis- tai putoamisvaaraa aiheuttavia esteitä
- ovipuhelimet, summerit ja ovenaukaisupainikkeet ovat kaikkien käyttäjien ulottuvilla ja niissä on äänimerkin lisäksi valomerkki kuulovammaisia varten
- tuulikaappi on tarpeeksi tilava mm. pyörätuolin ja lastenvaunujen kanssa kulkemiseen
- ovi on helposti havaittavissa
- ovi on itsenäisesti avattavissa ja suljettavissa
- ovi on tarpeeksi leveä
- ovi on kynnyksetön tai kynnyks on matala ja helposti ylitettävä
- (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppänen & Laakso 2009, 65, 69)

Kartoituksessa tarkasteltiin Vanhan hallin eli Halli 1 sisäänkäyntiä.

Kulkua sisäänkäynnille ei ole opastettu parkkialueelta. Tosin lähempää sisäänkäynnin huomaa sisäänkäynnin kohdalla olevan lipan ja edessä olevan korokkeen ansiosta. Sisäänkäynti on valaistu. Valaistusvoimakkuutta ei pystynyt määrittämään päivänvalosta johtuen.

Sisäänkäynnin edessä on koroke, jonka korkeus vaihtelee 40 ó 60 mm välillä. Sisäänkäynnin yhteydessä ei ole luiskaa

Sisäänkäynti on merkitty opasteella. Opaste on hankalasti havaittavissa, koska lipunmyyntikoju on edessä. Opastetta voisi siirtää paremmin havaittavaan kohtaan tai lipunmyyntikojua voisi siirtää hieman Halli 2. sisäänkäynnin suuntaan. Opastetta pääsee lukemaan läheltä ja teksti on suositusten mukaisella korkeudella (1495 mm). Tekstin kirjasinkoko on hieman liian pieni (61 mm). 1 ó 3 metrin etäisyydeltä luettavan opasteen esteettömyyssuositusten mukainen kirjasinkoko on 70 ó 100 mm. Kirjasintyyppi on helppolukuinen ja selkeä. Opasteessa on erottumista helpottava tummuuskontrasti tekstin ja taustan välillä (valkoinen teksti sinisellä pohjalla). Opasteen pinta on kiiltävä ja saattaa häikäistä.

Opastaulu Halli 1 on oven ulkopuolella katoksen alla. Opaste on sivuttain oveen nähden. Opasteen alareuna on 2100 mm:n korkeudella. Suositusten mukaan alareuna ei saisi olla alempana kuin 2200 mm:n korkeudella kulkuväylän pinnasta mitattuna. Opasteen voisi myös asettaa niin, että sen voisi lukea joka suunnasta. Tällä hetkellä kohtisuoraan ovelelle katsottaessa sitä ei näe ollenkaan. Opasteen valaistusta ei voi kesällä arvioida. Opasteessa on erottumista helpottava tummuuskontrasti tekstin ja tausta välillä.

Tilaopaste on käytävällä 4870 mm ulko-ovesta. Tilaopasteen siirtäminen lähemmäksi ulko-ovea helpottaisi sen havaitsemista. Tilaopasteesta ei löydy kaikkia tiloja. Jäähallia on remontoitu ja remontoidaan edelleen. Uuden tilaopasteen suunnittelu selkeyttäisi jäähallissa liikkumista remontin jälkeen. Tilaopasteen pääsee lukemaan läheltä. Opaste on suosituksiin nähden hankalalla korkeudella, mikä hankaloittaa sen havaitsemista ja lukemista (1740 mm). Esteettömyyssuositusten mukainen korkeus on 1400 ó 1600 mm. Opasteessa on erikokoisia kirjaimia, joiden koko vaihtelee välillä 5 ó 20 mm. Muutaman metrin etäisyydeltä luettavan opasteen esteettömyyssuositusten mukainen kirjaisinkoko on 25 ó 40 mm. Opasteen teksti on muuten selkeästi taustastaan tummuuskontrastina erotettavissa paitsi vaihtoaitioiden paikat. Opaste on tasaisesti valaistu. Opasteen pinta on liian kiiltävä ja siten saattaa häikäistä.

Jäähallin opasteissa ei ole käytetty kohokirjoitusta tai ó symboleja eikä pistekirjoitusta.

Ovi on helposti hahmotettavissa. Seinä on punainen ja ovi valkoinen. Vapaa tila oven välittömässä läheisyydessä on riittävän leveä. Myös syvyys suunnassa on riittävästi tilaa. Oven vapaa kulkuaukko on riittävän leveä. Ovella on liian korkea kynnyks (45 mm). Se hankaloittaa esim. pyörätuolilla tai rattaiden kanssa liikkuvien sisääntuloa.

Esteettömyyssuositusten mukaan kynnyksen tulisi olla alle 20 mm. Ulko-oven yhteydessä on jalkasäleikkö. Jalkasäleikön tasoeron korkeus on alle 20 mm. Jalkasäleikön raot ovat kuitenkin liian leveitä (25 mm). Suositusten mukainen rakojen leveys on korkeintaan 5 mm. Jalkasäleikköön voi näin ollen kompastua esimerkiksi koron jäätyä kiinni tai esim. kävelykepin tai kyynärsauvan pää saat-
taa jäädä säleikköön kiinni. Oven vedin ei erotu hyvin taustastaan. Painike on teräksen värinen ja ovi valkoinen. Vedin on suositusten mukaisella korkeudella. Vapaata tilaa oven vieressä aukeamispuolella on riittävästi. Oven avaamiseen tarvittava voima on 58 N (= 5,8 kg). Ovessa on ovipumppu. Ovipumpun keventäminen helpot-
taisi oven avaamista. Esteettömyyssuositusten mukaan oven avaamiseen vaadittavan voiman tulisi olla alle 10 N (1 kg).

Jäähalliin ei ole vaihtoehtoista esteetöntä sisäänkäyntiä.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET:

SISÄÄNKÄYNTI

1 2 3 T H S

Pääsisäänkäynnin opasteiden lisääminen			X		X	
Pääsisäänkäynnin viereisen opasteen havaittavuuden lisääminen siirtämällä sitä tai lipunmyyntikioskia.			X		X	
Opastaulun nostaminen sisäänkäynnin kulkuväylän yläpuolella			X		X	
Tilaopasteen uusiminen			X			X
Kynnyksen vaihtaminen tai poistaminen pääsisäänkäynnin yhteydessä			X		X	
Jalkasäleikön vaihtaminen		X			X	
Ovipumpun keventäminen			X		X	

KÄYTÄVÄ

Kulkureitti rakennuksen sisällä on esteetön, kun se on

- yhtenäinen ja katkeamaton
- selkeästi opastettu
- helposti hahmotettava (esim. ovet ja käytävät erottuvat tummuuskontrastina seinistä)
- tarpeeksi leveä eikä käytävällä ole irrallisia tai kiinteitä esteitä
- valaistu tasaisesti ja häikäsemättömästi ja valaistus ohjaa liikkumista
- (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppänen & Laakso 2009, 68)

Sisääntulokäytävän pintamateriaali on kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton. Käytävä on riittävän leveä. Käytävän reunalla on pyöreä siirrettävissä oleva pöytä. Käytävä on kuitenkin niin leveä, että se ei haittaa liikkumista eikä myöskään aiheuta törmäämisvaaraa, koska valkoisena erottuu taustasta hyvin. Käytävän reunalta alkaa yläkahvioon vievät raput. Niiden alku on käytävällä ja voi aiheuttaa kompastumisvaaran. Ne eivät erotu hyvin taustasta väritykseltään. Tässä kohdassa on myös valaistuksessa katvealue.

Sisääntulokäytävän valaistus on riittävä, kun kaikki valot ovat päällä. Valaistukseen jää kuitenkin katvealueita. Käytävällä ei ole opastavaa pintamateriaalia eikä tukikaidetta. Tila hahmotuu hyvin väri- ja kontrastierojen ansiosta.

Jäähallin valot tulevat päälle yhteisistä valokatkaisijoista. Erillisiä valokytkimiä ei siis ole missään tilassa.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET:

KÄYTÄVÄ

	1	2	3	T	H	S
Sisääntulokäytävälle yläkahviosta tulevan rapun merkitseminen esim. huomioteipillä	X				X	
Sisääntulokäytävälle yläkahviosta tulevan rapun kohdan valaistuksen lisääminen	X				X	
Valaistuksen parantaminen			X		X	

PORTAAT KATSOMOON

Portaat ovat esteettömät, kun

- ne ovat helppokulkuiset ja turvalliset
- ne on varustettu molemminpuolisilla käsijohteilla
- ne hahmottuvat selkeästi (askelmissa kontrastiraidat)
- niiden yhteydessä on aina myös hissi tai loiva luiska
- (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppänen & Laakso 2009, 72)

Portaiden yhteydestä puuttuu korvaava portaaton yhteys. Portaat ovat riittävän leveät ja myös niiden nousut ovat suositusten mukaiset. Portaiden etenemä ja syvyys pysyvät tasaisena eli askelrytmi säilyy samana koko matkan. Askelmat ovat hieman liian lyhyet (265 mm). Esteettömyyssuosituksen mukainen syvyys on vähintään 300 mm. Portaissa on käytetty metallisia avoaskelmia. Porraskelmissä on ulkoneva reuna eikä niissä ole kontrastiraitoja.

Portaissa on käsijohde molemmilla puolilla. Se on yhtenäinen. Käsijohteen korkeus on 973 mm. Se on hieman liian korkea. Käsijohteiden olisi hyvä olla kahdella korkeudella, 700 mm ja 900 mm. Käsijohteen tulisi myös jatkua 300 mm yli portaiden. Nyt ne jatkuvat 100 mm. Käsijohde on alhaalta kiinnitetty pyöristetty suorakaide.

Portaiden valaistus on heikko, kuten kuvastakin huomaa. Esteettömyyssuosituksen mukainen valaistusvoimakkuus on 300 ó 500 luksia. Kaikkien valojenkin ollessa päällä valaistus on 105 luksia ja harjoitusvalojen ollessa päällä valaistus on 55 luksia.

Portaissa on kompastumisvaara avoaskelmien, ulkonevan reunan ja heikon valaistuksen johdosta.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET:

PORTAAT KATSOMOON

	1	2	3	T	H	S
Kontrastiraitojen lisääminen portaiden etureunaan (ainakin ylimmän ja alimman portaan)	X				X	
Käsijohteiden laittaminen kahdelle korkeudelle, 700 mm ja 900 mm			X			X
Käsijohteiden jatkaminen ylä- ja alapäässä		X				X
Valaistuksen parantaminen portaissa	X				X	
Tuolihissin asennuttaminen portaiden reunaan		X				X

PORTAAT YLÄKAHVIOON

Jäähallissa on käytössä myös alakahvio. Nyt en kartoittanut sinne pääsyn esteettömyyttä. Alakahvio sijaitsee samassa tasossa kuin sisääntulokäytävä.

Yläkahvioon vievät portaat ovat riittävän leveät. Porrasaskelman nousu on paikoittain liian korkea (vaihdellen 145 ó 170 mm välillä). Esteettömyyssuosituksen mukainen nousu on alle 160 mm. Askelmat ovat hieman liian lyhyet (275 mm). Esteettömyyssuosituksen mukainen syvyys on vähintään 300 mm. Askelrytmi ei pysy tasaisena nousun vaihtelun vuoksi. Askelmista puuttuvat kontrastiraidat, jolloin portaan reuna voi olla vaikea havaita. Kontrastiraitojen sekä askelrytmin ja nousun muuttuminen saattavat aiheuttaa kompastumisvaaran. Portaat jatkuvat sisääntulokäytävän puolelle. Kts. sisääntulokäytävä.

Portaissa on yhtenäinen käsijohte molemmilla puolilla. Käsijohteen korkeus on 824 mm. Käsijohte olisi hyvä olla kahdella korkeudella, 700 mm ja 900 mm. Käsijohte loppuu ennen kuin portaat. Portaiden jatkumisen havaitseminen on hankalaa käsijohteen liian aikaisen loppumisen takia. Käsijohteiden jatkamisessa on ongelmana törmäämisvaara. Käsijohteen väritys voisi olla kirkkaampi, helpommin havaittavissa oleva. Esteettömyyssuosituksen mukaan käsijohteen tulisi jatkua vähintään 300 mm yli portaiden. Käsijohte on alhaalta kiinnitetty pyöristetty suorakaide. Jos käsijohteet joskus uusitaan ja laitetaan kahdelle korkeudelle, kannattaa huomioida myös, että käsijohteen ja seinän väliin jää 45 mm tilaa.

Portaiden valaistus on heikko (225 luksia). Esteettömyyssuosituksen mukainen valaistusvoimakkuus on 300 ó 500 luksia.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET:

PORTAAT YLÄKAHVIOON

	1	2	3	T	H	S
Kontrastiraitojen lisääminen portaiden etureunaan (ainakin ylimmän ja alimman portaan)	X				X	
Käsijohteiden jatkaminen portaiden ylä- ja alapäässä	X					X
Käsijohteiden asentaminen kahdelle korkeudelle, 700 mm ja 900 mm			X			X
Valaistuksen parantaminen portaissa	X				X	

ESTEETÖN WC

Wc-tila on esteetön, kun siellä

- on tarpeeksi vapaata tilaa (halkaisijaltaan 1500 mm:n suuruinen ympyrä)
- on wc-istuimen molemmilla puolilla sekä takana että edessä, tilaa siirtymiseen pyörätuolista wc-istuimelle
- on wc-istuimessa molemminpuoliset, ylös nostettavat käsituet
- ulottuu wc-tilan varusteisiin wc-istuimelta
- ulottuu hälytyspainikkeeseen sekä wc-istuimelta että lattialta
- lattia ei ole märkänäkään liukas
- on tasainen, riittävän voimakas ja häikäisemätön valaistus
- (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppänen & Laakso 2009, 93)

Esteetön wc-tila sijaitsee uudemman jäähallin puolella (Halli 2:ssa). Tilaan ei pääse kulkemaan esteettömästi, koska sinne johtavan käytävän varrella on raskas ovi (43 N, suositus 10 N). Esteettömään wc-tilaan tulisi olla suora päästy aulasta, käytävästä tai muusta vastaavasta tilasta. Lattialla oli kartoitushetkellä kompastumisvaaraa aiheuttava kumimatto. Se oli paikalla vain väliaikaisesti nuorten jääkiekkoleirin takia. Esteettömään wc-tilaan voisi kulkea myös ulkokautta, mutta silloin joutuisi kulkemaan kahden oven kautta. Kulkua esteettömään wc-tilaan ei ole opastettu.

Tilaopaste esteettömään wc-tilaan löytyy wc-tilan ovesta. Siinä on ISA-tunnus eli pyörätuolisymboli. Teksti on suositusten mukaisella korkeudella. Opasteessa on erottumista helpottava tummuuskontrasti tekstin ja taustan välillä. Merkki on musta ja ovi on vaaleanharmaa. Oven pinta on kiiltävä ja siten saattaa hankaloittaa opasteen lukemista. Valaistus on opasteen kohdalla tasainen. Suositusten mukaan opasteen tulisi kuitenkin sijaita seinässä oven avautumispuolella, ei itse ovesta törmäysvaaran välttämiseksi.

Esteettömän wc-tilan ovi ei erotu seinästä tummuuskontrastina ja on vaikea hahmottaa. Wc-tilan ovi on vaaleanharmaa ja

seinä on valkoinen. Vapaa tila oven välittömässä läheisyydessä on riittävän leveä ja tilaa syvyys suunnassakin on riittävästi. Oven vapaa kulkuaukko on riittävän leveä. Oven aukeamispuolella ei ole tarpeeksi vapaata tilaa sisäpuolella. Esteettömyyssuositusten mukaan oven aukeamispuolella tulisi olla vapaata tilaa vähintään 400 mm. Sisäpuolella on käsipaperiteline tiellä. Myös roskakori on tiellä, mutta sen voi helposti siirtää sivummaksi. Vapaa tila on tällöin 340 mm. Ovi on riittävän kevyt avata ja sen pystyy avaamaan ja sulkemaan sekä lukitsemaan myös yhdellä kädellä. Ovesta puuttuu sisäpuolelta vaakasuuntainen lankavedin. Wc-tilan ja käytävän välissä ei ole ollenkaan kynnystä.

Wc-tilassa vapaa tila jakautuu istuimen molemmin puolin. Vapaa tila istuimen edessä on liian kapea (1300 mm). Esteettömyyssuositusten mukainen vapaan tilan leveys istuimen edessä on vähintään 1500 mm. Vapaan tilan syvyys istuimen edessä on liian pieni (1300 mm). Esteettömyyssuositusten mukainen vapaan tilan syvyys on vähintään 1500 mm. Istuimen ja seinän väliin ei jää kummallekään puolelle riittävästi vapaata tilaa. Jos istuin olisi sijoitettu selkeästi jompaankumpaan reunaan, riittävä vapaa tila olisi saatu toiselle puolelle. Edestä katsoen vasemmalle puolelle jää 420 mm ja oikealle puolelle jää 500 mm. Suositusten mukaan istuimen ja seinän väliin tulisi jäädä molemmin puolin tai vähintään toiselle puolelle enemmän kuin 800 mm vapaata tilaa. Tilan kokonaispinta-alaan nähden istuimen sijoitus on riittävä. Istuin saisi kuitenkin olla selkeästi toisessa reunassa jolloin riittävä vapaa tila saadaan edes toiselle puolelle istuinta.

Wc-istuimen korkeus jää hieman alle suositusten mukaisesta korkeudesta (450 mm). Esteettömyyssuositusten mukainen istuimen korkeus on 480 ó 500 mm. Wc-istuimessa on käsituet molemmilla puolilla. Käsituki on ylös- ja alaspäin kääntyvä. Käsituessa on wc-paperiteline, joka ei ollut käytössä kartoitushetkellä. Käsituet eivät ole suositusten mukaisella korkeudella (660 mm) eivätkä etäisyydellä toisistaan (530 mm). Suositusten mukaan käsitukien tulee olla 800 mm lattiasta ja niiden väliin tulisi jäädä 600 mm leveä tila. Käsituet ovat liian lyhyet (50 mm). Tukien tulisi ulottua vähintään 200 mm istuimen etureunan ohitse. Käsituet ovat tukevat. Käsisiuhkua ei wc-tilassa ole ollenkaan. Seinässä olevaan wc-paperitelineeseen ulottuu hyvin istuimelta. Ehkä siksi käsituessa ollut wc-paperiteline ei ollut käytössä.

Wc-tilassa on kiinteä käsiensuallas. Vapaa tila pesualtaan edessä on liian kapea (850 mm). Esteettömyyssuositusten mukainen vapaan tilan leveys pesualtaan edessä on vähintään 1200 mm. Syvyys suunnassa pesualtaan edessä on riittävästi tilaa. Pesualtaan korkeus oli myös riittävä. Pesualtaan alle jää liian vähän vapaata tilaa korkeussuunnassa (500 mm). Suositusten mukaan vapaan polvitilan korkeus tulisi olla vähintään 670 mm. Pesualtaan alle jäävä polvitila syvyys suunnassa on liian pieni (250 mm). Polvitilaa vähentää mm. hajulukko. Suositusten mukaan vapaan tilan tulisi olla vähintään 600 mm syvä. Vapaa tila pesualtaan alla on riittävän leveä. Pesualtaassa on yksiotehana, mikä on hyvä asia. Saippuatelinettä ei ole ollenkaan. Käsipyyhketeline

on liian korkealla (1040 mm). Esteettömyyssuosituksen mukainen korkeus on 900 mm. Wc-tilan roska-astia on avattavissa ja käytettävissä yhdellä kädellä eikä se estä liikkumista tilassa. Wc-tilasta puuttuvat yhtenäiset tukikaiteet. Yhtenäiset tukikaiteet helpottaisivat liikkumista ja toimimista. Wc-tilassa ei ole vaatekoukkuja, laskuta-soa tai hyllyä. Vaatekoukkuja olisi hyvä olla kahdella korkeudella (1200 ja 1400 mm). Wc-tilassa on puolipeili suositusten mukaisella korkeudella. Peilin yläreunan tulisi olla kuitenkin 2000 mm lattiasta, että eripituiset kävelevät henkilöt näkisivät itsensä peilistä. Peilin yläreuna on 1850 mm:n korkeudella.

Wc-tilan lattia on märkänäkin luistamaton.

Wc-tilassa ei ole hälytyslaitetta, jolla voisi hälyttää apua ongelmatilanteessa.

Wc-tilan valaistus on puutteellinen (220 luksia). Esteettömyyssuosituksen mukainen valaistuksen voimakkuus on vähintään 300 luksia. Valaistus on kuitenkin tasainen ja häikäsemätön. Väri- ja kontrastierot helpottavat tilan hahmottamista. Lattia on valkoinen ja seinät ovat tummanharmaat. Kalusteet ja varusteet ovat valkoiset. Kalusteiden ja varusteiden erottuminen lattiasta on valkoisen värin vuoksi mahdollisesti hankalaa.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET:

ESTEETÖN WC

1 2 3 T H S

	1	2	3	T	H	S
Esteettömän kulun suunnitteleminen		X				X
Opasteiden lisääminen		X				X
Wc-tilan oven hahmotettavuuden parantaminen			X		X	
Käsi-paperitelineen siirtäminen			X		X	
Vaakasuuntaisen lankavetimen lisääminen oven sisäpuolelle			X		X	
Käsitukien uusiminen		X			X	
Käsisuihkun lisääminen			X		X	
Saippuatelineen lisääminen			X		X	
Yhtenäisten tukikaiteiden lisääminen		X			X	
Vaatekoukkujen lisääminen			X		X	

Hälytysjärjestelmän hankinnan selvitys	X					X
Valaistuksen parantaminen		X			X	

PUKEUTUMIS- JA PESEYTYMISTILAT

Pukeutumis- ja peseytymistilat ovat esteettömiä, kun

- siellä on tarpeeksi vapaata tilaa (vähintään 2100 x 2100 mm)
- sen lattia ei ole märkänäkään liukas
- kalusteet ja varusteet ovat helposti hahmotettavissa ja sijoitettu siten, etteivät ne aiheuta törmäysvaaraa
- kalusteita ja varusteita on eri korkeuksilla (mm. istuimet, peilit, pistorasiat)
- kaappien ja vaatenaulakoiden ääreen pääsee myös pyörätuolilla
- siellä on tasainen, riittävän voimakas ja häikäisemätön valaistus
- (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppänen & Laakso 2009, 97)

Kartoitin pukeutumis- ja peseytymistilan, jonka nimi on Vääpeli. Tähän pukeutumis- ja peseytymistilaan on esteetön kulku suoraan liikuntatilasta.

Kulkua tilaan ei ole opastettu muuten kuin käytävän alkupään läheisyydessä olevassa pohjakartassa.

Pukeutumis- ja peseytymistila on merkitty opasteella. Opaste on ovesa. Opasteen tulisi sijaita seinässä oven avautumispuolella, ei itse ovesa törmäysvaaran välttämiseksi. Teksti on suositusten mukaisella korkeudella ja sen kirjaisinkoko on suositusten mukainen. Opasteessa on erottumista helpottava tummuuskontrasti tekstin ja taustan välillä. Kirjoitus on valkoisella ja ovi on sininen, kuten kuvasta voi huomata. Oven pinta on liian kiiltävä ja siten saattaa vaikeuttaa opasteen lukemista. Valaistus on epätasainen opasteen kohdalla.

PUKEUTUMISTILA

Tilan ovi on helposti hahmotettavissa. Ovi on sininen ja seinä on valkoinen. Vapaa tila oven välittömässä läheisyydessä on riittävän leveä ja tilaa on riittävästi myös syvyys suunnassa. Vapaata tilaa oven vieressä aukeamispuolella on riittävästi. Kynnys on riittävän matala. Ovi on liian raskas avata (30 N). Esteettömyyssuositusten mukaan oven avaamiseen vaadittavan voiman tulisi olla alle 10 N (= 1 kg). Ovesta on ovipumppu.

Pukeutumistila on riittävän leveä ja siellä on myös syvyys suunnassa riittävästi vapaata tilaa.

Lattiamateriaali ei ole märkänäkään liukas.

Pukeutumistilassa ei ole yhtenäisiä tukikaiteita. Pukeutumistilassa on säilytyslokerointia. Niiden luokse ei kuitenkaan pääse apuvälineen kanssa, koska edessä on kiinteä penkki. Lokeroita on vain yhdellä korkeudella. Pukeutumistilassa on vaatenaulakoita. Naulakoita on vain yhdellä korkeudella. Suositusten mukaan naulakoita tulisi olla 1100 ó 1200 mm ja 1400 ó 1600 mm korkeudella. Naulakoiden luokse ei pääse apuvälineen kanssa, koska kiinteä penkki on edessä. Naulakko ei aiheuta törmäysvaaraa. Pukeutumistilassa on penkki. Sen korkeus on 430 mm. Suositusten mukainen penkin korkeus olisi 500 mm. Penkki on riittävän pitkä. Se on liian kapea (510 mm). Suositusten mukaan penkin leveyden olisi hyvä olla 600 ó 700 mm. Penkit erottuvat tummuuskontrastina taustastaan. Penkit ovat puunväriset ja seinä on harmaa. Pukeutumistilassa on pistorasia. Pistorasia on liian ylhäällä (1780 mm). Esteettömyyssuositusten mukaan pistorasioita tulisi olla 400 ó 1100 mm korkeudella. Tilassa ei ole peiliä.

Tilan valaistus on hyvä. Valaistusta ei täysin luotettavasti nyt pystynyt arvioimaan, koska ikkunoista tulee tilaan valoa. Lattia erottuu tummuuskontrastina seinästä. Lattia on tummanharmaa ja seinät vaaleanharmaat.

Tilasta puuttuu esteetön wc. Yhdessä pukeutumistiloista olisi hyvä olla esteetön wc. Esteettömän wc-tilan puuttuminen pukeutumistilan yhteydestä hankaloittaa esim. liikuntaesteisen harrastajan pukeutumis- ja peseytymistilannetta.

PESEYTYMISTILA

Peseytymistilan ovi on helposti hahmotettavissa. Vapaa tila oven välittömässä läheisyydessä on riittävän leveä ja tilaa on riittävästi myös syvyys suunnassa. Oven aukeamispuolella ei ole tarpeeksi vapaata tilaa (250 mm). Pukeutumishuoneen puolella on pulpetti, joka on helposti siirrettävissä. Esteettömyyssuositusten mukaan oven aukeamispuolella tulisi olla vapaata tilaa vähintään 400 mm. Oven vapaa leveys on liian kapea (710 mm) ja voi estää pääsyn tilaan. Esteettömyyssuositusten mukainen oven vapaa leveys on vähintään 850 mm. Ovesta on liian korkea kynnys (25 mm). Esteettömyyssuositusten mukaan kynnyksen tulisi olla alle 20 mm. Kynnys on suorareunainen. Ovi on riittävän kevyt avata. Sen pystyy avaamaan ja sulkemaan sekä lukitsemaan myös yhdellä kädellä. Ovesta puuttuu sisäpuolelta vaakasuuntainen lankavedin.

Peseytymistila on riittävän leveä. Siellä on myös syvyys suunnassa riittävästi vapaata tilaa.

Lattia on märkänäkin luistamaton.

Suihkuun mennessä ei ole tasoeroja. Suihkupaikassa on riittävästi vapaata tilaa, jolloin paikka soveltuu myös pyörätuolikäyttäjälle. Suihkutila on iso, avoin tila. Suihkupaikka on riittävän tilava. Suihkussa ei ole kiinteää istuinta. Sen tulisi olla mieluiten seinälle kääntyvä malli. Suihkupaikan seinissä ei ole yhtenäisiä tukikai- teita. Suihkupaikan seinässä ei ole pystytukea.

Suihkun korkeus ei ole säädettävissä suositusten mukaisesti eli 700 ó 1900 mm korkeudelle. Suihku on kiinteä ja sen korkeus on 2000 mm. Suihkussa ei ole irrallista käsisuihkua. Suositeltava rat- kaisu olisi käsisuihku, joka voidaan kiinnittää pystytangossa ha- lutulle korkeudelle välillä 700 ó 1900 mm lattiasta. Suihkussa on automaattinen sekoittaja.

Peseytymistilassa ei ole käsienpesuallasta.

Tilan valaistus on puutteellinen (220 luksia). Esteettömyyssuosi- tusten mukainen valaistuksen voimakkuus on vähintään 300 luk- sia. Valaistus on tasainen ja häikäisemätön. Väri- ja kontrastierot helpottavat tilan hahmottamista. Lattia erottuu tummuuskontras- tina seinästä. Lattia on tummanharmaa ja seinät valkoiset. Kalus- teet ja varusteet erottuvat tummuuskontrastina lattiasta ja seinistä. Kalusteet ovat teräksenväriset.

Peseytymistilassa ei ole hälytyslaitetta, jolla voisi hälyttää apua ongelmatilanteessa.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET:

PUKEUTUMISTILA

1 2 3 T H S

	1	2	3	T	H	S
Pukeutumistilaan johtavan opasteen lisääminen			X		X	
Valaistuksen parantaminen oven ulkopuolella			X		X	
Esteetön wc puuttuu		X				X
Pistorasioiden lisääminen matalammalle		X				X
Ovipumpun keventäminen		X				X

PESEYTYMISTILA

	1	2	3	T	H	S
Vaakasuuntaisen lankavetimen lisääminen oven sisäpuolelle		X			X	
Yhtenäisten tukikaiteiden lisääminen suihkutilaan (500 ja 900 mm:n korkeudelle lattiasta)		X			X	
Pystytuen lisääminen suihkupaikan seinään		X			X	
Valaistuksen parantaminen		X			X	
Hälytyslaitteen hankinnan selvitys	X					X

LIIKUNTATILA/JÄÄHALLI

Halli 1:ssä on kuusi pukukoppia, joista neljästä pukukopista on esteetön kulku liikuntatilaan. Välinevarastoon pääsee esteettömästi liikuntatilasta.

Tilan valaistus on tällä hetkellä heikompi kuin esteettömyyssuosituksen mukainen 500 luksia. Kartoitushetkellä valaisimista puuttuivat heijastimet, koska ne olivat huollossa puhdistettavina. Nyt voimakkaimman valaistuksen (Mestis-valojen) ollessa päällä sain mitattua valaistuksen voimakkuudeksi 480 luksia kaukalon sisäpuolelta. Uusimman sisäliikuntatilojen oppaan mukaan suositeltu valaistusvoimakkuus harjoittelutilanteessa on 150 ó 300 luksia, kilpailutilanteessa (otteluvalaistus) 500 ó 1000 luksia ja taitoluis- telijoille suunnattu kohdevalo olisi oppaan mukaan 2000 luksia. (Kilpelä 2013).

Kentän ympärillä on riittävän leveä reuna-alue. Vaihto- ja jäähyaitiosta ei ole esteetöntä pääsyä jäälle tasoeron vuoksi. Vaihto- ja jäähyaitiosta ei ole jäänpinnan tasolle asti avautuvia matalia ovia. Kaikista aitioista näkee jäälle istumakorkeudelta. Vaihtoaitiossa on kartoitushetkellä kompastumisvaaran aiheuttavana esineenä irrallaan oleva kumimatto.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET:

LIIKUNTATILA/JÄÄHALLI

1 2 3 T H S

Tasoeroton kulku jääalueelle		X				X
Kompastumisvaaran aiheuttavien esineiden poistaminen aitioista	X			X		

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET LISTATTUINA

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

1 2 3 T H S

SISÄÄNKÄYNTI						
Pääsisääntulokäynnin opasteiden lisääminen			X		X	
Pääsisääntulokäynnin opasteen havaittavuuden lisääminen siirtämällä sitä tai lipunmyyntikioskia			X		X	
Opastaulun nostaminen sisääntulokäynnin kulkuväylän yläpuolella			X		X	
Tilaopasteen uusiminen			X			X
Kynnyksen vaihtaminen tai poistaminen pääsisääntulokäynnin yhteydessä			X		X	
Jalkasäleikön vaihtaminen		X			X	
Ovipumpun keventäminen			X		X	
KÄYTÄVÄ						
Yläkahviosta sisääntulokäytävälle tulevan rapun merkitseminen (esim. huomiotarralla)	X				X	
Yläkahviosta sisääntulokäytävälle tulevan rapun valaistuksen parantaminen	X				X	
Valaistuksen parantaminen koko sisääntulokäytävässä		X	X		X	
PORTAAT KATSOMOON						
Kontrastiraitojen lisääminen portaiden etureunaan (ainakin ylimmän ja alimman portaan)	X				X	

Käsijohteiden laittaminen kahdelle korkeudelle, 700 mm ja 900 mm			X		X	
Käsijohteiden jatkaminen ylä- ja alapäässä		X				X
Valaistuksen parantaminen portaissa	X				X	
Tuolihissin asentaminen portaiden reunaan		X				X
PORTAAT YLÄKAHVIOON						
Kontrastiraitojen lisääminen portaiden etureunaan (ainakin ylimmän ja alimman portaan)	X				X	
Käsijohteiden jatkaminen portaiden ala- ja yläpäässä	X					X
Käsijohteiden asentaminen kahdelle korkeudelle, 700 mm ja 900 mm			X			X
Valaistuksen parantaminen portaissa	X				X	
ESTEETÖN WC						
Esteettömän kulun suunnitteleminen		X				X
Opasteiden lisääminen		X				X
Wc-tilan oven hahmotettavuuden parantaminen			X		X	
Käsipaperitelineen siirtäminen		X	X		X	
Vaakasuuntaisen lankavetimen lisääminen oven sisäpuolelle			X		X	
Käsitukien vaihtaminen		X			X	
Käsisuihkun lisääminen			X		X	
Saippuatelineen lisääminen			X		X	
Yhtenäisten tukikaiteiden lisääminen seinille		X			X	
Vaatekoukkujen lisääminen			X		X	
Hälytysjärjestelmän hankinnan selvitys	X					X
Valaistuksen parantaminen		X			X	
PUKEUTUMISTILA						
	1	2	3	T	H	S
Opasteen lisääminen seinällä olevan pohjapiirroksen lisäksi			X		X	
Valaistuksen parantaminen oven ulkopuolella			X		X	
Ovipumpun keventäminen		X				X
Esteettömän wc:n lisääminen		X				X
Pistorasioiden lisääminen matalammalle		X				X
PESEYTYMISTILA						
Vaakasuuntaisen lankavetimen lisääminen oven sisäpuolelle		X			X	
Yhtenäisten tukikaiteiden lisääminen suihkutilaan (500 ja 900 mm:n korkeudelle lattiasta)		X			X	
Pystytuen lisääminen suihkupaikan seinään		X			X	
Valaistuksen parantaminen		X			X	
Hälytyslaitteen hankinnan selvitys	X					X
LIIKUNTATILA/JÄÄHALLI						
Taseroiton kulku jäälueelle		X				X
Kompastumisvaaraa aiheuttavien esineiden poistaminen aitoista	X			X		

LÄHTEET

Jatkoajan www-sivut. www.jatkoaika.com

[Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkajulkaisu 106.](#)

Lempäälän jäähallin www-sivut. www.lempaalanjaahalli.fi

Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoittajan peruskurssin luentomateriaali. Tupala R. ja Kuusiluoma R-K.

Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. 2009. Invalidiliitto ry / ESKEH-projekti. (Saatavissa osoitteesta: http://www.invalidiliitto.fi/files/attachments/esteetto-myyssopas_low.pdf)

Raunio, J. Lempäälän Kisa ó sata vuotta samalla radalla. 2004. Lempäälän Kisa ry. Tampere

ESTEETTÖMYYSKARTOITUS

Jäähalli 25.11.2015

Kartoittaja:

Sari Laakso

PIHA-ALUE

Piha on esteetön, kun

- toiminnot on jäsennetty ja sijoitettu selkeästi ja johdonmukaisesti
- kulkureitit sisäänkäynnille ovat helposti hahmotettavissa
- opastus on selkeä ja johdonmukainen
- eri toiminnoille varatut alueet ovat selkeästi hahmotettavissa ja tunnistettavissa
- liikkumisesteisten pysäköintipaikkoja on tarpeellinen määrä ja lisäksi saattoliikenteelle on varattu pysähtymispaikka
- kulkuväylien pinnat ovat tasaisia, kovia ja luistamattomia
- kulkuväylät ovat tarpeeksi leveitä ja loivia
- kulkureiteillä ei ole törmäys-, kompastumis-, liukastumis-, kaatumis- tai putoamisvaaraa aiheuttavia esteitä
- tasoeroissa on sekä portaat että luiska
- valaistus on tasainen, riittävän voimakas ja häikäisemätön, eikä pihalle jää pimeitä katvealueita
- (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppänen & Laakso 2009, 52)

Jäähallin piha-alueella on kolme liikkumisesteisen autopaikkaa. Suositusten mukaan 50 autopaikkaa kohti pitäisi olla kaksi liikkumisesteisen autopaikkaa sekä sen jälkeen yksi paikka kutakin alkavaa 50 autopaikkaa kohti. Liikkumisesteisten autopaikkojen määrä on riittävä. Ne ovat myös riittävän leveitä ja pitkiä. Pysäköintiruutujen kohdalla on pystyopaste, jossa on ISA-tunnus. ISA-tunnus on myös heikosti havaittavissa pysäköintiruuduista. Sisäänkäynnin ja liikkumisesteisten autopaikkojen välinen etäisyys on liian pitkä. Sen tulisi olla alle 10 m.

Saattoliikenteen pysähtyminen onnistuu lähelle pääovea ihmisten jättöä ja noutoa varten.

Piha-alueen kulkuväylä on riittävän leveä. Sen pintamateriaalina on kova, varsin tasainen ja märkänäkin luistamaton asfaltti. Pelien aikana kulkua ohjataan lippuluukulle muovisten pila-reiden ja niiden väliin vedetyn narun avulla. Väriltään ne ovat oransseja, joten ne eivät aiheuta kompastumis- tai törmäysvaaraa.

Piha-alueella ei ole opastusta. Piha-alueen reunoille sijoitettavat saapumisopasteet helpottaisivat alueen hahmottamista ja alueelle pysäköintiä. Liikuntaesteisten autopaikat olisi hyvä myös merkitä opasteisiin.

Kulkureitti on huonosti valaistu. Paikoin on katvealueita, joissa näkyvyys on huono.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET:

PIHA-ALUE

	1	2	3	T	H	S
ISA ó tunnuksen maalaaminen uudestaan pysäköintiruudun pinnoitteeseen			X		X	
Piha-alueen opasteiden lisääminen			X		X	
Valaistuksen parantaminen piha-alueella	X					X

ALAKERRAN KAHVILATILA

Kahvila on esteetön, kun

- kulkuväylät ovat selkeitä ja väljiä
- palvelutiskit ja noutopöydät ovat kaikkien ulottuvilla
- kalusteiden ääreen pääsee pyörätuolilla
- siellä on miellyttävä akustiikka ja induktiosilmukka tai muu äänensiirtojärjestelmä
- (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppänen & Laakso 2009, 90)

Kartoitin alakerran kahvion, koska sinne on liikuntaesteisenkin mahdollista päästä. Kahvio sijaitsee sisääntuloaulassa pääoven välittömässä läheisyydessä.

Kahvion ovesa lukee Retrosumppi. Tekstin kirjasinkoko on suositusten mukainen (yli 15 mm) ja kirjasintyyppi on helppolukuinen ja selkeä. Opasteessa on erottumista helpottava tummuuskontrasti tekstin ja taustan välillä. Tausta on tummanruskea ja teksti on vaaleanruskea. Opasteen pinta on himmeä ja häikäisemätön. Se on myös tasaisesti valaistu.

Kahvioon on esteetön pääsy sisääntuloaulasta. Kahvion ovi on helposti hahmotettavissa. Ovi on kirkkaansininen ja seinä on vaalea. Vapaa tila oven välittömässä läheisyydessä on riittävän leveä. Suositusten mukaan vapaan tilan leveyden tulisi olla yli 1500 mm. Vapaata tilaa on

riittävästi oven välittömässä läheisyydessä myös syvyysuunnassa. Myös syvyysuuntaisen vapaan tilan suositus on yli 1500 mm. Oven vapaa kulkuaukko on riittävän leveä (yli 850 mm). Kynnystä ei ole ollenkaan. Ovi on käsin avattava. Oven vedin on suositusten mukaisella korkeudella. Se erottuu myös selkeästi kirkkaan sinisestä taustastaan. Vedin on metallinvärinen. Oven aukeamispuolella on tällä hetkellä helposti siirrettävissä oleva roskis. Kun sen siirtää, on aukeamispuolella tarpeeksi vapaata tilaa (yli 400 mm). Ovi on liian raskas avata. Oven avaamiseen tarvittava voima on 48 N. Esteettömyyssuositusten mukaan oven avaamiseen vaadittavan voiman tulisi olla alle 10 N (= 1 kg). Ovessa on ovipumppu. Sen keventäminen helpottaisi oven avaamista. Kahvio ei ole auki muuta kuin Mestis-pelien ja turnausten aikana, jolloin ovi on auki. Ovi ei auki ollessaan aiheuta törmäämisvaaraa.

Kahvilan kulkuväylä on tarpeeksi leveä ja pitkä. Suositusten mukaan riittävät leveys ja pituus ovat yli 1500 mm vapaata tilaa. Myös kalusteiden kohdalla kulkuväylä on tarpeeksi leveä.

Kahviossa on itsepalvelutiski. Tiskissä on ulkoneva taso tarjottimien liu'uttamista varten. Taso on sopivalla korkeudella ja sen ääreen pääsee myös apuvälineen kanssa. Tiskin reunassa ei ole käsijohdetta. Tiskin reunaan asennettu käsijohde auttaisi käveleviä liikkumisesteisiä henkilöitä. Itsepalvelutiskin valaistus on heikko, 180 luksia. Suositusten mukainen valaistusvoimakkuus on 500 ó 700 luksia. Itsepalvelutiskillä ei ole myöskään kohdevalaistusta. Katossa olevista palvelutiskin valaisimista toinen loisteputkivalaisin on pimeänä.

Kahvion kalusteet ovat siirrettäviä. Kalusteet erottuvat hyvin tummuuskontrastina lattiasta. Kalusteita on usean värisiä esimerkiksi puun väriset kalusteet ja vaalean siniharmaa lattia. Kahviossa on vain yhdenkorkuisia istuimia. Istuimissa ei ole korkeussäätöä. Tilassa olevien istuimien korkeudet ovat suositusten mukaiset. Istuimissa on selkänojat ja osassa istuimia on myös käsinojat. Istuinten istuinosa on tasainen ja jalkatila on avoin. Vapaa polvitila pöydän alla on riittävän syvä ja leveä. Suositusten mukaan vapaan polvitilan syvyyden tulisi olla vähintään 600 mm ja vapaan polvitilan

leveyden tulisi olla vähintään 800 mm. Pöytä ei ole suositusten korkuinen eli 800 mm. Pöydän korkeus on 710 mm. Pöydän alle jää riittävän korkea vapaa tila polville, vähintään 670 mm. Kahviossa on vain yhden korkuisia pöytiä. Kalusteiden sijoitusta voisi kuitenkin miettiä, koska tällä hetkellä yleiskuva kahviosta on sekava.

Kahvion valaistus on 250 luksia eli hieman heikempi kuin esteettömyyssuosituksen mukainen vähintään 300 luksia. Valaistus on tasainen ja häikäisemätön.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET:

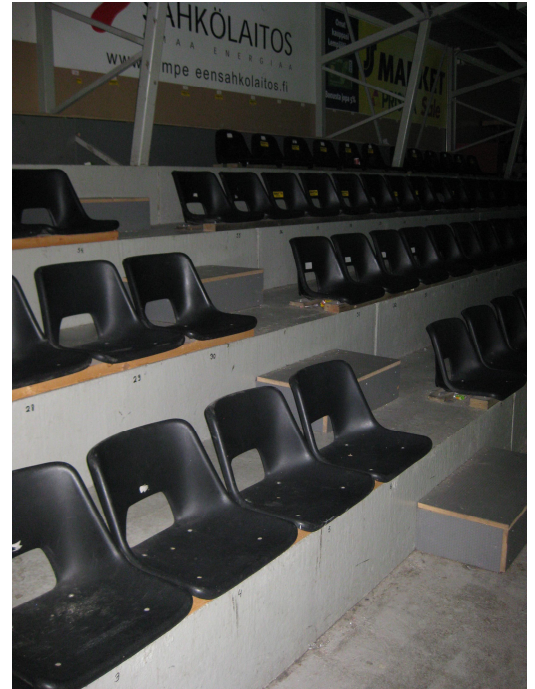
ALAKERRAN KAHVIO

	1	2	3	T	H	S
Ovipumpun keventäminen		X			X	
Käsijohteen lisääminen itsepalvelutiskin reunaan			X		X	
Palvelutiskin katossa olevan palaneen lampun vaihto			X		X	
Valaistuksen parantaminen sekä kahviossa että itsepalvelutiskillä			X		X	
Kahvilan selkeyttäminen kalusteita vähentämällä ja siirtämällä			X	X		

KATSOMO

Jäähallin katsomo on nousevalattiainen. Porrasaskelmien lukumäärä on 8 kpl. Portaiden leveys on 700 mm, joka on vähemmän kuin esteettömyyssuositusten mukainen vähintään 1200 mm. Porrasaskelman korkeus on 200 mm, joka on liian korkea, kun esteettömyyssuositusten mukainen korkeus on enintään 160 mm. Porrasaskelman syvyys säilyy riittävänä, vaikka portaiden koko vaihtelee. Askelrytmi ei pysy tasaisena nousunvaihtelun vuoksi. Joka toinen porras on betonia. Väliportaat ovat vaneria. Ne pysyvät hyvin paikallaan, mutta ovat hieman lyhemmät kuin betoniset portaat. Väriltään molemmat portaat ovat harmaat. Jäähallin katsomon on kokonaisuudessaan väriltään betoninharmaa. Portaiden korostaminen joko maalaamalla ne kokonaan erivärisiksi tai lisäämällä askelmien etureunoihin selkeät kontrastiraidat vähentäisi kompastumisriskiä. Portaissa ei ole käsijohdetta. Portaiden kapeuden johdosta käsijohteen lisääminen saattaisi vaikeuttaa katsomopaikoille pääsyä.

Penkit erottuvat tummuuskontrastina hyvin harmaasta lattiasta. Pehmeät penkit ovat tumman sinisiä ja kovat penkit ovat mustia. Varsinaiset pyörätuolipaikat katsomosta puuttuvat. Pyörätuolilla pelejä seuraamaan tulleet henkilöt on opastettu jäämään portaiden yläpään käytävän leveämmälle kohdalle. Esteettömyyssuositusten mukaan pyörätuolipaikkoja tulee olla kaksi 60 istumapaikkaa kohti. Tämän jälkeen kutakin alkavaa 60 istumapaikkaa kohti yksi pyörätuolipaikka lisää. Esteettömien paikkojen sijainti tulee opastaa selkeästi. Pyörätuolipaikalla tarvitaan tilaa syvyysuunnassa vähintään 2300 mm. Katsomon käytävän leveys vaihtelee 950 ó 2150 mm välillä.

Jäähallin katsomo on valaistu riittävästi. Esteettömyyssuositusten mukainen valaistusvoimakkuus on 300 ó 500 luksia.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET:

KATSOMO

	1	2	3	T	H	S
Portaiden värin vaihtaminen tai askelmien etureunojen merkitseminen kontrastiraidoilla		X			X	
Pyörätuolipaikkojen lisääminen		X				X
Pyörätuolipaikkojen opasteiden lisääminen		X			X	

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET LISTATTUINA:

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	1	2	3	T	H	S
PIHA-ALUE						
ISA ó tunnuksen maalaaminen pinnoitteeseen			X		X	
Piha-alueen opasteiden lisääminen			X		X	
Valaistuksen parantaminen piha-alueella						
ALAKERRAN KAHVIO						
Ovipumpun keventäminen		X			X	
Käsijohteen lisääminen itsepalvelutiskin reunaan			X		X	
Palvelutiskin katossa olevan palaneen lampun vaihtaminen			X		X	
Valaistuksen parantaminen sekä kahviossa että itsepalvelutiskillä			X		X	
Kahvilan selkeyttäminen kalusteita vähentämällä ja siirtämällä			X	X		

KATSOMO						
Portaiden värin vaihtaminen tai askelmien etureunojen merkitseminen kontrastiraidoilla		X			X	
Pyörätuolipaikkojen lisääminen		X				X
Pyörätuolipaikkojen opasteiden lisääminen	X				X	

LÄHTEET

Kilpelä, N. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat. Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikka-julkaisu 106.

Lempäälän jäähallin www-sivut. www.lempaalanjaahalli.fi

Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. 2009. Invalidiliitto ry/ESKEH ó projekti.